

3 Vc. A
GEORGII WADDELI

Animadversiones

C R I T I C Æ

In Loca quædam

VIRGILII, HORATII, OVIDII,
et LUCANI;

Et super illis

Emendandis Conjecturæ.

EDINBURGI,

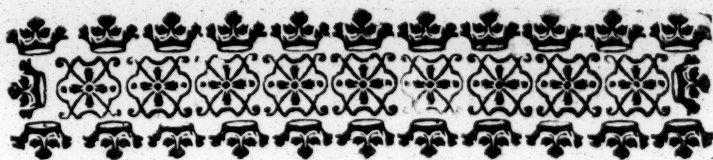
Apud ROBERTUM FREEBARNIUM Ty-
pographum Regium. MDCCXXXIV.

21

GEORGE WARD

1811

ANDREÆ WAUCHOPIO

D. de NIDDRIE Mareschal,

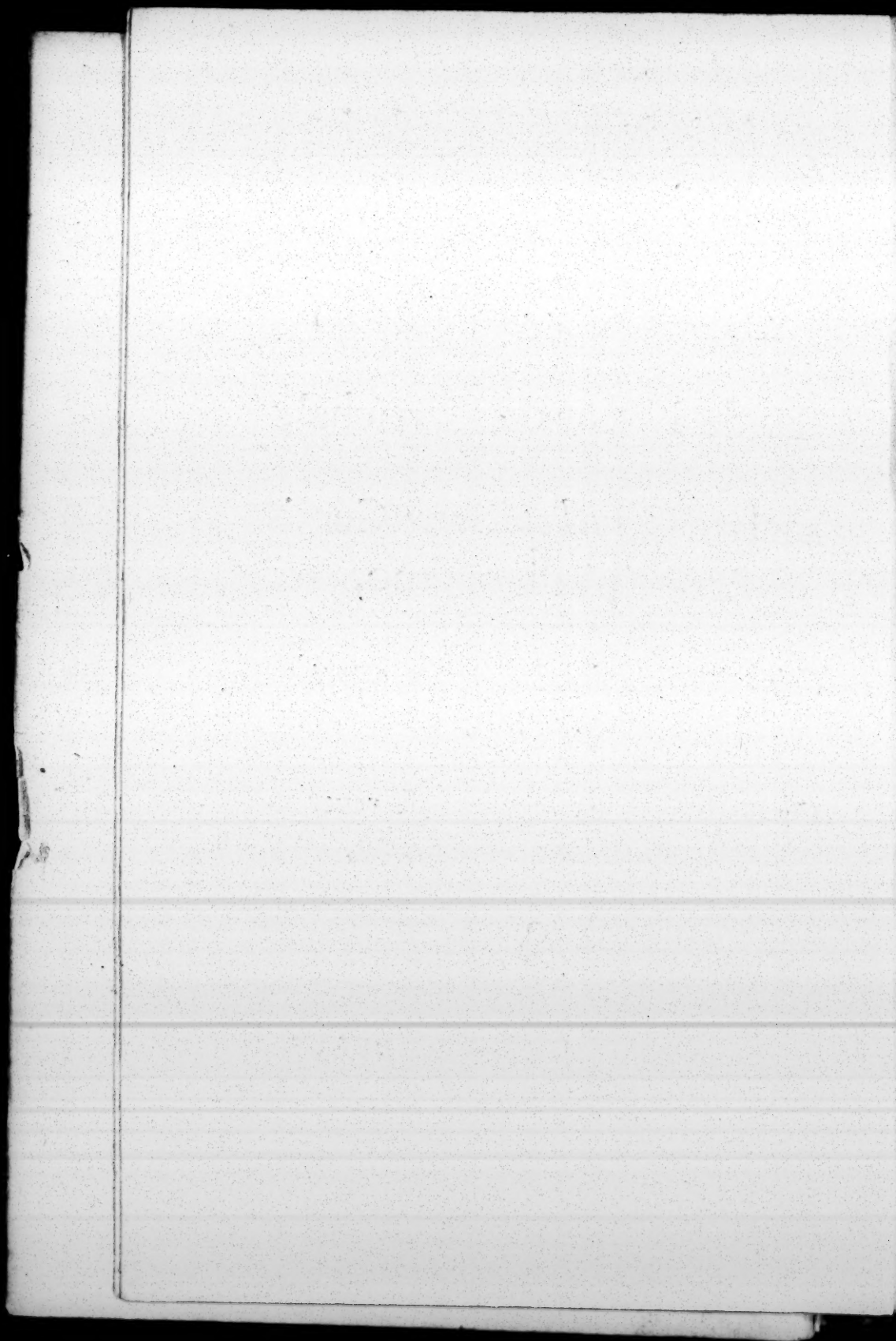
Inclytæ *Wauchopiorum* Gentis
Principi dignissimo,

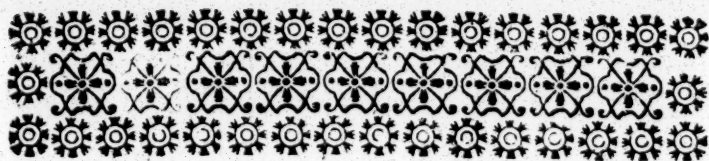
*Cujus beneficio singulari otium opportune
nactus sum,*

Opusculum hoc, qua par est reveren-
tia, et debito animi affectu,

D. D. 2.

GEO. WADDELUS.

PRÆFATIO.

Veterum autorum scripta fœde esse corrupta, agnoscunt, et dolent omnes quibus cordi sunt literæ.

Ad ea nitori pristino restituenda, sedulo incubuerunt plerique ingenio et doctrina clari viri. In hunc finem, quotquot reperire potuerunt exemplaria, evolverunt, si forte quod in pluribus perperam fuit descriptum, alicubi extaret probum et integrum. Nec irrita prorsus fuit illorum industria; hoc enim pacto sublati sunt errores quamplurimi, adeo ut autores dederint in publicum infinite emendatiores.

Diffimulari tamen nequit, quin in optimis qui hætenus prodierunt libris, multa etiamnum reperiantur, quæ homines eruditi vix sibi persuaferint, ita ab autoris manu emanasse.

Quid

Quid tandem huic malo superest remedii? Exhausta est omnis Bibliothecarum penus, inspecti sunt undique Codd. tam Mss. quam editi, ut vix quidquam inde præsidii ultra sperandum sit. Ad errores tollendos nulla amplius restare videtur via, quam Conjecturæ; atqui hac parcissime utendum. De temerario nimis textum corrigendi, et ad libitum reformandi ausu, merito hodie conqueruntur multi qui non minus doctrina quam modestia aliis prælucent.

Quanquam autem prudentis esse contendunt, a mutando temere textu abstinere, non tamen omni industria penitus supersedendum judicant. Ipsi ad autores vindicandos ingenium quotidie exercitant, atque alios ut idem faciant, hortantur.

Ego, quanquam in his studiis parum versatus, cum in legendis autoribus spem meam fallerent commentarii, aliquando etiam interpretes viderem locum pro desperato reliquisse, non tamen illico despondendum censui, sed volui etiamnum experiri, an ex distortionem scripturæ, vel literæ cujusdam, aut vocis alienæ substitutione, aut alio quovis modo probabili possem obscuritatis causam divinare; super omnia autoris scopum diligenter perpendendo, indagare, an levi aliqua mutatione sensus perspicuus confici, atque ita genuina lectio posset restitui. Non quod

quod me ullo modo viris doctis equiparem; multo minus me aliis existimem sapientiore: solum, quia, ut fatentur omnes, fieri potest, ut otiosus aliquis omnes nervos intendendo, deprehendat aliquando, quod summos quoque viros majoribus rebus intentos, et infinitis negotiis occupatos effugerat.

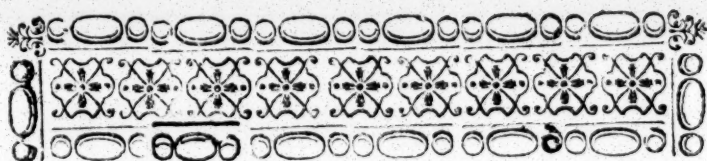
Hujusmodi conatum nemo credo improbabat. Quid autem præstiterim, meum non est adjudicare. Laborem hunc animi gratia suscepi, et quæ adnotaveram, diu apud me pressi, absque ullo ea edendi pruritu. Postea vero quam doctorum quorundam virorum sententiam de conjecturis meis explorassem, easque illis non displicere animadvertissem, cœpi tandem consilium inire de illis in lucem mittendis. Plinio imprimis obsequutus, qui suadet, quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquendum aliquid quo nos vixisse testemur, *Lib. III. Epist. VII.* Memor etiam quomodo Octavium instigat ad libros suos edendos, enotuerunt, (*inquit*) quidam tui versus, et invito te claustra fregerunt; hos nisi retrahes in corpus quandoque, ut erroneus, aliquem cujus dicantur, invenient, *Plin. Lib. II. Epist. X.* Hoc ipsum (*ut obiter dicam*) jam etiam mihi evenisse video.

Quo lectoris tædio simul et sumtui parcerem, nolui novam autorum editionem moliri, aut etiam
omnia

*omnia quæ inter legendum occurrerunt, proferre; sed pauca tantum ex Poetis quibusdam examini sub-
jicere loca, ubi (si unum aut alterum excipias quæ
postmodum occupata cognovi) vel quoad textus e-
mendationem, vel quoad explicationem aliquid di-
cendum habui, quod hætenus, quod sciam, dictum
non fuit.*

*De singulis hisce conjecturis nec mihi ipsi eadem
est opinio. Non diffiteor, quasdam non speciosas
tantum, sed certas apparere, de quarum veritate
vix ullum mihi restat dubium: de aliis non tam au-
dacter pronunciaverim; quoniam vero, in illis quo-
que, textus, ut circumfertur, autore minus dignus
videtur, quid etiam de illis senserim, non dubitavi
candido eruditorum judicio permittere, sperans, si
non laudem merear, me veniam saltem impetra-
turum.*

*Quod si nugis meis aliquid inesse putent lectores,
alias forsân, auctiores dabo has conjecturas, adje-
ctis insuper nonnullis in Tibullum, Propertium,
et Silium Italicum.*

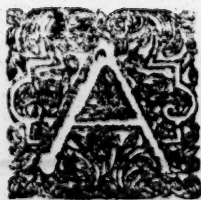
Loca quædam

VIRGILII,

In quibus

De veritate lectionis vulgatae dubitatur.

ECLOG. V. Ver. 70.

*NTE focum, si frigus erit, si
messis in umbra.*

FORSAN pro *si messis*, legendum *sin æstus*. Hoc sensu necesse est locum intelligant illi etiam quibus non displicet vulgata lectio.

Si *Virgilio* animus fuisset tempus anni designare frigori maxime oppositum, *æstatem* potius quam *messen* nominasset ; non enim *messis* tempore,

A

maxi-

maxime intensi sunt calores. Quin imo dicit se illo tempore sæpe horridas vidisse tempestates, Georg. I. 316.

*Sæpe ego cum flavis messorum induceret arvis
Agricola.* ——— ———

Omnia ventorum concurrere pralia vidi, &c.

Nec usquam alibi *messum* opponit hyemi vel frigori, sed veri, vel tempori ferendi, vel arandi, Georg. I. 313. opponit veri.

*quum ruit imbriferum ver,
Spicea jam campis quum messis inhorruit,
Serendi tempori.* Ejusdem libri v. 253.

*messisque diem, tempusque ferendi,
Et arandi.* Ecclog. III. 42.

Tempora quæ messor, quæ curvus arator haberet.

Idem Poeta frigus et æstum opponit, ut Georg. I. 352.

Æstusque, pluviasque, et agentes frigora ventos.

Et Georg. II. 376.

*Frigori nec tantum cana concreta pruina,
Aut gravis incumbens scopulis arentibus æstus.*

Hic quidem vulgo legitur *æstas*, in Mediceo autem Cod. est *æstus*, quod forsan verius. Et Georg. III. 331. monet quærendam esse umbram:

Æstibus et mediis umbrosam exquirere vallem.

Veri-

Verisimile igitur eum hic quoque *astum* opposuisset frigori, et legendum,

Ante focum, si frigus erit, sin astus, in umbra.

Pro hac conjectura etiam facit, quod *Sannazarius*, qui semper *Virgilium* habet ob oculos, hunc locum imitatus in sua *Arcadia* (*Prosa* 5.) dicit, *se sara freddo, staremo al fuoco ; se caldo, a le fresche ombre.* Calorem non *messum* opponit frigori.

Nec mirum incuria vel oscitantia hic errasse Librarios ; si enim proposito aliquo exemplari descripserint, non longe in illis vocibus absimilis est ductus literarum ; si autem ex dictantis voce exciperent, nisi adesset enunciatio maxime articulata, ex confuso sono facilis esset lapsus.

GEORG. I. 92.

*Ne tennes pluviae, rapidive potentia
solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus
adurat.*

Constat *Virgilium* hic denotare incommoda quæ adstrictis hiatibus terræ evitantur. Minime dubium quin sæpe vehementiori solis ardore, ut etiam nimis intenso Boreæ frigore terra plurimum lædatur, præcipue nisi rite sit indurata, et venarum hiatus adstringantur. De pluvia autem exili non

perinde censendum est. Aquæ equidem tempestas per fissuras ingruens, segetes diluit, tenues vero pluviae eas fovent. Quod ita certum est, ut interpretes cogantur dicere, per *pluvias* intelligi magnam aquarum copiam, easque ideo dici *tenues*, quia tenuitate sua terram violenter penetrant. Quam coacta et longe petita est hæc expositio? Si tale quidquam sibi proposuisset *Virgilius*, quam facile dicere potuisset, *ne pluviae ingentes*, &c. ut dixit infra v. 324. hujus libri.

vult arduus æther :
Et pluvia ingenti fata lata bonumque labores
Diluit.

Ex aliis locis patet Poetam in præceptis suis de Agricultura, imprimis rationem habere retinendi humoris in terra, unde nutriantur fata, ut hujus libri v. 70.

Stevilem exiguus ne deferat humor arenam.

Videamus igitur annon ejus menti magis convenire videatur, si credamus eum dicere velle rite adstricta terra, pluvias tenues magis tutas fore contra intensum nimis, sive calorem, sive frigus, adeoque pro *pluvia* hic legendum *pluvias*.

GEORG. I. 102.

hiberno letissima pulvere farra.

Dixit

Dixit quidem versu superiore, *agricolis optandas hyemes serenas*. At nemo interpretum hoc ita intellexit, quasi tunc omnis prorsus humor, et nivium vel aquarum imbres omnino essent deprecandi ut intempestivi. Et vix credibile est, eum terram vel le ea tempestate anni ita siccam ut pulvis a ventis exciteretur. Forte subest mendum, et pro *hiberno legendum verno pulvere*, quod Agricolis maxime placet; atque ita indicabit quale tempus singulis anni tempestatibus maxime conveniet, et Agricolis, ut messes uberiores proveniant, optandum; nempe solstitium humidum, hyems serena, et vernus pulvis, sive ver siccum.

GEORG. I. 133.

*Ut varias usus meditando extunderet
artes,*

*Paulatim, et sulcis frumenti quære-
ret herbam,*

*Ut silicis venis abstrusum excuderet
ignem.*

Paulatim hic absque ullo textus incommodo bene abesse potest. Forfan ejus loco scriptum fuit *ut vitem*. Cum dixisset v. 131. *Jovem ignem e terra removisse*, subjecit v. 132.

Et passim rivis currentia vina repressit.

Mirum Poetam nihil de vinis reparandis dixisse, nisi credamus eum existimasse homines æquo animo vini jacturam tulisse, atque deinceps contentos fore sitim ex aqua fluminis sedare.

Præterea Conjunctio *et* suadere videtur, aliquid aliud particulare præcessisse, quod hominum industriam desideraret. Postquam in genere dixisset *Jovem* homines cogere voluisse ad artes excogitandas, voluit speciatim præcipua indicare, quibus reparandis incumbendum esset. Forſan ergo in hunc modum legendum,

Ut vitem, et fulcis frumenti quæveret herbam.

GEORG. I. 157.

Heu magnum alterius frustra spectabis
acervum,

Concussaſſaque famem in ſilvis ſolabere
quercu.

Interpretes ſenſum hujus loci volunt eſſe, jam deficiente frumento, illum qui laborare recuſaverit, coactum fore vitam ſuam glandibus ſuſtentare.

Dixit Poeta, Poſtquam *Jupiter* quercus perdiſſet, et frumenta corrupiſſet, *Cerere* homines miſeratam, eos docuiſſe artem terram colendi, v. 148. et ſeq.

quum

*quum jam glandes atque arbuta sacra
Deficerent silvæ, et victum Dodona negaret,
Mox et frumentis labor additus, et mala culmos
Effet rubigo, segnisque horreret in arvis
Carduus; intereunt segetes, &c.*

Quis non videt eum dicere glandes etiam cum segete interiisse, imo glandes primum defecisse, postea segetes? nunquam ergo crediderim eum dixisse, cum jam frumenta corrupta essent, necesse esse hominibus terram strenue colendo labore suo ea reparare, nisi malint se glandibus nutriendo vitam miseram ducere. Interierant etiam glandes. Quin imo nisi ita fuisset, spe sua excidisset *Jupiter*, quum homines sine ope frumenti, glandibus, ut prius vesci possent.

Quidam libri pro *spectabis* habent *expectabis*, quam lectionem si admittamus, et pro *alterius* reponatur *ulterius*, planus et commodus erit sensus, nempe, nisi te strenue exerceas in agro colendo, fame pereundum erit, quum nec terra segetes, nec silvæ quercus, et glandes amplius ministrant.

GEORG. I. 220.

solisque instabis aristis.

Poeta indicat quo modo parandæ sint optimæ fruges. Quapropter pro *solisque* reponendum videtur *solidisque*, quod bene convenit cum robusta
farra

farra versu præcedente, et recte opponitur vanis aristis, v. 226. Ecl. 5. v. 36. opponit grandia hordea sterilibus avenis.

GEORG. II. 486.

o ubi campi
Sparcheosque et virginibus bacchata
Lacænis,
Taygeta, &c.

Dixerat in genere, se rura et amnes flumina et silvas amare; quorsum igitur hic repetit vocem generalem cui nulla subest significatio nova? Forſan pro *campi* fuit nomen certi alicujus loci, quemadmodum plures alios statim nominat, sic Horatius, Carm. I. 21, 5, 6, &c. postquam dixit in genere Dianam delectari fluviis et silvis, eas quæ circa *Algidum*, *Erymanthum*, et *Cragum* sunt, speciatim designat, *Tempe* etiam et *Delon* laudat. Quid ergo si hic pro *campi* legas *Tempe*? Supra ubi Agriculturæ vitam laudat, fatis et nimium felices eos prædicat, quod inter alia, v. 469. speluncæ, vivique lacus, et frigida *Tempe* ipsis non defunt. Nunc ubi rura sibi celebranda defumit, et præ aliis quædam feligit, minime putandum eum omiſſurum locum illum amœniſſimum, omnium poetarum delicias, sibi que imprimis gratum.

Tempe

Tempe in textum reposuisse video R. P. *Catroue*, quia nimirum vallis est ad *Sperchii* flumen in *Thessalia*, cujus hic meminit *Virgilius*. Quod primum me monuit eruditissimus *Clarkius*, celeb. *Medicus* ut etiam, ita olim legisse *Torrentium* ad *Horatium* I. Carm. Od. 1. 30. Quamquam autem nunc occupatam video illam emendationem, volui tamen rationes proferre quæ me in illam conjecturam induxerunt, antequam quenquam alium ita legisse rescissem.

GEORG. III. 400.

*Quod surgente die mulsere horisque
diurnis,*

*Nocte premunt : quod jam tenebris et
nocte cadente,*

*Sub lucem exportans calathis adit op-
pida pastor,*

*Aut parco sale contingunt hyemique
reponunt.*

Locus hic ut vulgo distinguitur est admodum difficilis, nec ullum interpretem reperi, qui sensum commodum inde elicuit. Mutata autem distinctione, sensus est obviuſ, et omnia plana. Inde orta est confusio, quod *sub lucem* junxerunt cum *exportans*, quod jungendum fuerat cum præcedentibus,

quod jam tenebris et nocte cadente

Sub lucem : (nempe premunt)

B

quomo-

- . quomodo constat facile sensus totius loci, nempe, lac quod mulserunt tempore diurno, premunt nocte vel vesperi, quod autem mulserunt tempore vespertino, vel noctu premunt sub lucem, vel mane. Deinde caseum ex lacte confectum, partim in oppidis circumjacentibus recentem statim vendunt; partim sale condunt, et servant in hyemem.

E N E I D. I. 262. vel in quibusd. edit. 266.

*Longius et volvens fatorum arcana
movebo.*

De sensu hujus loci nemo dubitat, nempe, *Jupiter Veneri* promittit se illi fata quæ *Æneam* spectant, aperturum. Viderint tamen critici an non pro *et volvens* reponendum sit *evolvens*: certe hæc vox loco est aptissima. Evolvere enim significat explicare quod est obscurum et tenebris involutum; et hoc sensu sæpiissime occurrit apud Poetas. Sil. Ital. VII. 424.

Quæ dum arcana deum vates evoluit in antro.

Horat. Serm. I. III. 112.

Tempora si fastosque velis evolvere mundi.

Ovid. postquam enarrasset quomodo elementa quæ prius fuerant confusa in chao, redacta essent in distincta corpora, subjicit *Metam.* I. 24.

Quæ

Quæ postquam evolvit cæcoque exemit acervo.

Virgilius quoque *musas* orans, ut in bello quod inter *Æneam* et *Turnum* gestum erat, enarrando sibi adessent, *Eneid.* 9. 528.

Et mecum ingentis oras evolvite belli.

Notandum insuper eos qui vulgatam lectionem retinent, interpretari *volvens* per *revolvens*, repetens, explicans. Nec spernendum est, quod *Servius* nullam adducit hujus vocis interpretationem; unde suspicari licet eum legisse *evolvens*, quod verbum est omnino congruum, nec indiget ulla explanatione.

E N E I D. II. 36.

*Aut pelago Danaum insidias suspecta-
que dona,
Præcipitare jubent subjectisque urere
flammis.*

Forfan *subjectisve*; suadebant vel aqua submergendum equum, vel flammis comburendum; non simul in mare præcipitandum et igne consumendum. Versu etiam sequenti, *Aut terebrare cavas*, &c. Ut igitur dixit, aut præcipitandum pelago, aut explorandas uteri latebras, censendus est dixisse vel comburendum. Cum autem metrum illic

nec admitteret *aut* nec *vel*, quod eodem redit posuit *ve*.

ENEID. II. 329.

victorque Sinon *incendia miscet*.

Virgilius in hac *Sinonis* historia texenda *Æneam* (ut decet) per totam narrationem representat animose commotum contra scelestum illum nebulonem. In principio narrationis, quanto cum stomacho pravarum ejus fraudum meminit, unde etiam de omnium Græcorum nequitia statuendum putat?

*Accipe nunc Danaum insidias et crimine ab uno
Disce omnis.* Sup. v. 65.

Imo deos audet incusare quod hominem tam perfidum servare voluerint, v. 257.

fatisque deum defensus iniquis.

Et versu immediate sequenti, bene celatam ejus nequitiam persequitur,

pineæ furtim

Laxat claustra Sinon.

Unde tam subito mutatus, ut illum jam honorifico victoris nomine appellare sustineat, nulla adjec-ta ignominie nota, præcipue dum ultima quæ intulit damna recenset, scilicet quomodo urbem incenderit, et omnia flammis miscuerit? Cui non mirum videbitur eum unquam ejus nomen tam pati-

patienter protulisse? Quapropter videtur legendum *fiſtor* non *viſtor*. Sup. v. 107.

fiſto pectore ſatur.

De *Ulyſſe* loquens *Numanus*, *Eneid.* IX. 602.

fandi (inquit) *fiſtor* *Ulyſſes*.

Proclivis eſt mutatio literarum, ſet & argumento eſt quod hic ipſe locus *Virgilii* in editione *Tigur.* 1547. ſic ſe habet, *fandi viſtor* *Ulyſſes*.

E N E I D. II. 340.

oblati per lunam.

Poeta noctem illam representat tenebris denſiſſimis involutam. v. 360.

nox atra circumvolat umbra.

Et v. 397. *Eneas* dicit,

pugnatum eſſe per cacam noctem.

Et v. 420.

ſi quos obſcura nocte per umbram.

Fudimus infidiis.

Quia etiam videntur *Græci* noctem ut ſuis infidiis opportunam delegiſſe cum abeſſet luna, ne a hoſtibus eorum naves cernerentur, ipſis ſecuris de itinere littora nota petentes, utpote quibus penitus eſſet cognitum, v. 255. Verum eſt *Æneam* vidiſſe et agnoviſſe *Helenam* latitantem ad limina *Veſtæ*, v. 567. Atqui jam incenſa erat urbs, et flammæ tenebras noctis diſpulerant, ut ad iter proſequendum ſatis hoc lumen ſufficeret, v. 569.

dant clara incendia lucem.

Erranti.

Non

Non tamen ita se res habebat, cum *Hypanis* et *Dymas* se illi adjunxerunt. Saltem si *Æneam* querebant, cum non ope lunæ repererunt, sed potius ædium incensarum, quanquam *Æneas* videtur dicere hoc accidisse ante incendia. Utur hoc sit, oportet mendum sublit, nec vera potest esse recepta lectio; pro qua forsan legendum *oblatis per lucem*, scilicet urbis incensæ, vel potius *fortuna*, quod non longe recedit a vulgata, et optime congruit narrationi, scilicet, casu obviam facti sunt *Ænea*, cum non possent se invicem videre.

E N E I D. III. 371.

*meque ad tua limina, Phœbe,
Ipse manu multo suspensum lumine
ducit.*

Legendum videtur *suspensus*, nempe *Helenus*: multo enim aptius convenit sacerdoti, quem jam dixerat hostias immolasse, et habitum pontificalem induisse, mox etiam oracula fudisse. Nonne tunc censendus est repletus numine?

E N E I D. III. 618.

*domus janie dapibusque cruentis
Intus opaca, ingens: ipse arduus al-
taque pulsat
Sidera.*

Ingens

Ingens videtur referri debere ad *Polyphemum*, non ad domum: nam magnitudinem domus expressit versu præcedenti,

vasto Cyclopi in antro.

nihil autem de mole corporis *Polyphemi*, præterquam de ejus altitudine, cum tamen semper alibi de eo loquens, mentionem faciat ejus magnitudinis, ut v. 631.

jacuitque per antrum

Immensus.

Et v. 641.

Nam qualis quantusque cavo Polphemus in antro.

Quare in hunc modum distinguendi videntur hi versus,

domus sanie dapibusque cruentis

*Intus opaca: ingens ipse, arduus, altaque pulsat
Sidera.*

E N E I D. IV. 550.

Non licuit thalami expertem sine crimine vitam,

Degere more feræ tales nec tangere curas.

Sensus hujus loci non est adeo perspicuus. *Dido* sibi crimini vertit, quod ad secundas nuptias descenderit: sed quomodo a crimine libera fuisset, si
more

more ferarum vixisset expers thalami? Feræ quidem non ineunt matrimonium, non tamen renunciant amor; quod *Dido* dicit sibi incubuisse: nec quidquam pejus in illicitos hominum amores dici potest, quam quod instar ferarum vivant. *Ovid. Metam. VII. 386.* hoc nomine incestum amorem taxat, quod homines brutis assimilet,

cum matre Menephron
Concubiturus erat fævarum more ferarum.

Et *Horatius*, Serm. I. III. 109. de amore extra nuptias,

Venerem incertam rapientes more ferarum.

Ad rem sanandam nonnulli commentatores satis esse putant, quod inter feras quædam reperiantur, quæ mortuo socio, nunquam se patiantur jungi cum aliis. At si ita intellexisset Poeta, conveniebat talem aliquam feram speciatim nominare, non hoc affirmare universim de omnibus. Forfan subest aliquod mendum: in quibusdam Codd. est *fere*, quod quidam interpretes admittunt hoc sensu, non potui a nuptiis prorsus abstinere, ut propemodum feceram plurimos procos spernendo. Vide autem an non melius legendum *fero*. *Didoni* sedebat fixum animo, post mortem *Sichæi* se nulli tradere marito, sive quod ita pollicita sit defuncto, sive quod crimen duceret iniire secundas nuptias. Cum hæc illi mens esset, *farbarum*, omnesque alios Principes

cipes qui ejus nuptias ambiebant despexit, et eorum connubia sprexit, procosque omnes dedignata est, v. 535. nec ulli eam flectere poterant mariti, v. 35. Merito igitur hic ejus mos dici potest ferus, et ita illa de se queritur, quod non semper eodem more fero vixerit, ut sic fidem servaret *Sichao*. Pro qua conjectura facit, quod sup. v. 466. *Æneas Didoni* visus in somnis, appellatur *ferus*, quoniam nullis ejus sive precibus, sive lacrimis, potuit moveri.

Hæc emendatio mihi diu placuit, nec adhuc affirmaverim omnino vanam esse. Verum quia non temere recedendum a lectione recepta, experiri etiamnum volui an vulgata ullum sensum commodum admittere queat, et locum serio perpendenti mihi videtur, non necesse esse quidquam mutare, si in hunc modum construatur, cur non, ut constitueram, mansi semper vidua et immunis a culpa? Nunc autem, me miseram, oblita mariti prioris, me alteri tradidi, more brutorum, quæ fociis suis destituta, statim alios quærunt quibus se adjungant.

ÆNEID. IV. 484.

epulasque draconi,
Quæ dabat et sacros servabat in ar-
bore ramos,
Spargens humida mella soporiferum-
que papaver.

Interpretes vulgo dicunt sensum horum verborum esse *Massylam* sacerdotem draconi exhibuisse mella et papaver pro epulis. Animal hoc apud auctores, præcipue Poetas, celebratur propter vigilantiam et abstinentiam a somno. Sil. Ital. eum appellat *insopitum*, et eodem libro, v. 363. de eo loquens, dicit,

nunquam somno damnatus

Lumina serpens.

Ovid. Heroid. VI. 13. eum appellat *pervigilem*. Atque hoc ipso nomine præ cæteris omnibus delectus est, et horto *Hesperidum* custodiendo præpositus, quia non facile esset vigiles ejus oculos fallere. An igitur verisimile est eum nutritum cibo, qui maxime soporem inducit, et somnum conciliat? Medea, ut aditum aperiret *Jasoni* ad vellus aureum, draconi, qui illud custodiebat, hujusmodi epulas obtulit, quibus eum in somnum conjecit, unde finem optatum consequuta est. *Ovid.* Metam. VII. 149. Nec *Virgilio* incognita erant mellis et papaveris vires in hunc usum, et papaver hic diserte appellat *soporiferum*. Et *Æneid.* VI. 420. denarrat quomodo *Cerberus* tantum degustata offa ex melle et medicatis frugibus conflata, quam *Sibylla* comes *Æneæ* illi objecerat, subito humi fusus,

immania terga resolvit.

Præterea si ad textum diligenter attendamus, auctor solummodo dicit *Massylam* sacerdotem præbuisse draconi epulas, nulla facta mentione quo genere epula-

epularum eum nutrit; deinde pergit officium ejus indicare in custodienda arbore. Quapropter hæc verba,

spargens humida mella, &c.

non ita intelligenda sunt tanquam denotarent epulas exhibitas draconi, quod ut ex supradictis patet omnino esset incongruum. Quin potius videntur curam indicare quæ illi incumbere ea felicitate amovendi quæ possent efficere ut somnus aliquando obreperet draconi, et ita furibus pateret aditus in hortum: imprimis itaque cavendum erat ne de melle aut papavere gustaret; quæ ideo quantum fieri potuit ab hortis erant amovenda. Nec dubium quin sæpissime apud Poetas occurrat verbum *spargere* hoc sensu, Lucan. III. 99.

rapturus mœnia Romæ

Sparsurusque deos.

Id. VIII. 100.

sparge mari comitem.

Ovid. Heroid. VI. 129.

*Spargere quæ potuit fratris laniata per agros
Corpora.*

Metam. III. 522.

mille lacer spargere locis.

Ipse etiam Virgilius eo verbo utitur hoc sensu, ut Æneid. III. 604.

spargite me in fluctus.

Et IV. 600.

*Non potui abreptum divellere corpus et undis
spargere.*

Georg. IV. 522.

Discerptum latos juvenem sparsere per agros.

Si cui vero displicet hæc interpretatio, vide an pro *spargens* commode substitui possit *arcens*, prospiciens ne quis mella vel papaver in hortum inferret, ut de *Atlante* narrat *Ovidius*, ubi pomaria aurea draconi custodienda tradidisset, finibus suis omnes arcebat hospites, *Ovid. Metam. IV. 645.*

*Solidis pomaria clauserat Atlas,
Mœnibus et vasto dederat servanda draconi :
Arcebatque suis externos finibus omnes.*

ÆNEID. V. 59.

*Poscamus ventos: atque hæc me sacra
quotannis
Urbe velint posita templis sibi ferre
dicatis.*

Poscamus ventos. Primo intuitu nihil hic apparet quod lectorem morari debeat. Veni navigantibus omnino necessarii, et iter per mare incepturis, convenit deos orare ventos secundos. Atqui

Æneas

Æneas jam descenderat in terram, et constituerat, aliquamdiu apud *Acestem* commorari unius (ut creditur) mensis spatio decreverat pius ille filius quottannis ubicunque terrarum esset, redeunte exequiarum die pompas funebres instaurare, et festum parenti celebrare. Hac vice sibi gratulatur, quod tali tempore deprehensus sit ad litus amicum, et ultro delatus ad patris tumulum; monet itaque socios superfedendum aliquantisper a navigatione donec annua vota persolveret. Nihil igitur illi nunc cum ventis; tempus jucunde teritur cum amicis, solennes ludi post nonum diem indicuntur. Quare textus videtur vitiatus, quod non animadverterunt interpretes cum actionem significaret non alio nisi hoc tempore otiosam. Forsam restituetur vera lectio reponendo *veniam* pro *ventos*. Locus hic non absimilis est illi, ubi *Æneas* recenset consilium quod *Anchises* dedit de consulendo oraculo, *Æneid.* III. 144. hortatus est, inquit, *veniam precari* ut liceret tandem alicubi consistere. Ita si hic pro *ventos* reponatur *veniam*, bene stilo et consilio Poetæ conveniet, et sensum efficiet idoneum, nempe deos rogemus ut nobis sint propitii, et concedant finem aliquando laboribus, ut urbe constituta, templa in illorum honorem ædificare, et sacra ipsis facere liceat.

Sit

Si displicet hæc mutatio, vide an aptius legi possit *placemus ventos*, ut *Æneid.* III. 115.

Placemus ventos, et Gnoſſia regna petamus.

Et *Æneid.* II, 116.

sanguine placastis ventos.

ÆNEID. VI. 210.

avidusque refringit

Cunctantem.

Sibylla prædixerat *Æneæ*, si illi per fata liceret penetrare in *Orcum*, eum ramum aureum nullo negotio decerpiturum, sup. v. 145. et seq. fecus frustra avellere tentaturum, nulla enim vi divellendum ab arbore,

rite repertum

Carpe manu : namque ipse volens facilisque sequetur,

Si te fata vocant : aliter non viribus ullis

Vincere, nec duro poteris convellere ferro.

Quid igitur sibi vult hic *cunctantem*, quod significat reluctantem, saltem, non sponte cadentem? Ita eventus minime respondebit prædictioni *Sibyllæ* primum enim resistit, sed tandem victus cessit; debuerat autem vel statim, vel non omnino effringi. Quid si pro *cunctantem* reponatur *sectantem*, quod non longe recedit a vulgata? atque ita evenit, ut
omni-

omnino erat prædictum. Quamprimum *Æneas* vidit ramum aureum, manu eum arripuit, et confregit sponte sequentem. Vel aliter emendari poterit textus legendo *nutantem*, ubi levissima est mutatio: vento autem motum indicatur versu præcedenti, *leni crepitabat bractea vento*. Tamen pro *sectantem* facit, similis apud *Virgilium* locutio, *Æneid.* XII. 423.

secuta manum nullo cogente.

nempe fagitta quam *Iapis* tractabat postquam vulnus *Æneæ* fovisset aqua quam *Venus* infecerat di-
ctamno.

ÆNEID. VII. 293.

fatis contraria nostris

Fata Phrygum.

Quænam sunt illa *Junonis* fata contraria fati-
Phrygum? Si fata pro illa stetissent merito illa ur-
gere debuisset. Verum nihil tale; quotiescunque
se opponit *Trojanis*, et *Jovem* conatur in suas par-
tes trahere, semper hoc responsum refert, eam fru-
stra obniti contra fata. P. *Catroue* qui plurimis
in locis textum corrigit, nihil hic reprehendit in
lectione recepta, sed locum interpretatur, quasi pro
fatis legisset *volis*, *faut il que les destins soient*
toujours contraires à mes desirs? Fatendum talem
lectionem non longe recedere a vulgata, atque e-
tiam sensum efficere satis commodum. Alius item
inter-

interpres *Gallicus* in editione *Lugdun.* locum interpretatur, *la destinée sera t'elle toujours contraire à mes projets.* Sensus satis aperto. Sed utraque hac interpretatione vis fit textui, et ad mentem Poetæ respexerunt potius quam ad verba in quibus error videtur irreplisse; et forsân pro *fatis* legendum *factis.* *Juno* non solum animum gerebat alienum a *Trojanis*, et optabat eorum gentem perire, sed quantum in se erat conabatur eorum adventum in *Italiam* impedire, et nullum non movebat lapidem ut ipsos perderet, *Æneid.* I. 47. queritur se plures annos frustra bellum contra illos gessisse. Et hic longa oratione enumerat, quanta adversus illos tentasset nunquam quidquam proficiendo. Hæc autem ejus lucta et contentio parum apposite dicenda ejus *fata*, sed bene dicantur *facta.* Quæ vox admodum familiaris est *Virgilio*, *Æneid.* VIII. 287.

qui carmine laudes

Herculeas, et facta ferunt.

Eod. lib. v. 516.

tua cernere facta

Affuescat.

Sic etiam Æneid. III. 462.

ingentem factis fer ad ethera Trojam.

ÆNEID. VII. 598.

omnisque in limine portus.

Locus hic ut existat in libris, est admodum obscurus, et torquet interpretes. Verum si pro *omnis-*
que

que leg. amisque, qualis mutatio Librariorum incuria facillime potuit accidere, sensus facilis est et obuius, nempe, mihi in extrema senectute jam constituto, mors alacriter subeunda est, tanquam omnium malorum finis, nec aliter mihi intuenda est quam portus nautis cum procellis luctantibus. Huc autem phrasi *annis in limine*, similis reperitur apud Lucan. VII. 381.

extremi cardinis annos.

Et lib. II. 106.

primo in limine vitæ.

Plato de repub. pag. VIII. ἐπειδὴ ἐν τᾷ αὐθιᾷ ἢ δὴ εἰ τῆς ἡλικίας ὅ δὴ ἐπὶ γῆρας εἰδὼ φασὶν εἶναι ὁ ποῖναι. Ex te libenter audirem, cum huc ætatis perveneris, quod in limine senectutis esse Poetæ adiunt. Edit. Massay Cantabr. 1713.

ÆNEID. VII. 804.

florentes ære catervas.

Eodem modo XI. 433. Aptè quidem *fulgentes ære*, lib. VIII. 593. Nescio autem an æque aptè dixeris *florentes ære*. Vix tamen credendum vel industria, vel fortuito, scriptum *florentes* pro *fulgentes*. Erratum potius videtur in voce *ære*, quod forsitan occupavit locum vocis *ætate* per abbreviationem descriptæ, unde corrigendum videtur,

florente ætate catervas.

D

Uc

Ut Eclog. VII. v. 4. de *Thyrsi* et *Coridone*.

Ambo florentes atatibus, Arcades ambo.

ÆNEID. VIII. 627.

Haud vatū ignarus

Interpretes vulgo hunc locum exponunt, vaticinia, vel ea quæ a vatibus prædicta erant edoctus, (*Vulcanus* scilicet.) Cum autem *Vulcanus* ex deorum gente sit, cur censendus est fata discere a vatibus? Aut si dixeris eum esse ex diis minorum gentium, quibus non erat datum ex se fata rescire, cur tamen oportuit ea discere a vatibus, quum eorum cognitionem, saltem quatenus *Æneam* spectarent, facile haurire potuerit a *Venere*, cui *Jupiter* ea aperte explicuit, Æneid. I. 262, &c. Illa, quando *Vulcanum* arma rogavit pro filio, sine dubio fatorum seriem quam a *Jove* audierat, illi enarravit. Et si ad clypei descriptionem, Æneid. VIII. 626, &c. attendamus, patet, eadem a *Vulcano* illic inscripta quæ *Jupiter Veneri* exposuerat. Quare reponendum videtur *fatum*, id est, *fatorum pro vatū*. Atque se ita deprehendisse ad marginem in duobus libris editis, me monuit celeberrimus *Cuningamius*.

ÆNEID. VIII. 711.

magno mærentem corpore Nilum.

Forfan

Forſan Magni, id eſt Pompei. Cauſa erroris ignorantia conſtructionis.

ÆNEID. IX. 79.

prisca fides factò, ſed fama perennis.

Landinus in hunc locum, *prisca fides*, ergo erenda, quoniam nec apud priſcos qui rei propiores erant, deſuit fides. Ovid. hiftoriam perfequens de ortu Jovis, Faſt. IV. 203.

pro magno teſte vetuſtas

Creditur, acceptam parce movere fidem.

Qualis autem eſt oppoſitio inter certam fidem et famam perennem? Quid mirum ea quæ ab initio habita ſunt pro veris, ita tradita fuiſſe nepotibus? Forſan legendum,

Prisca fides factò eſt, et fama perennis.

ÆNEID. IX. 84.

Quod tua cara parens domito te poſcit Olympo.

Locus hic torquet interpretes, et quæ adducunt ad illum explicandum, vix iſtis placent. Forſan ſcriptum fuit *domitor Olympi*. Jupiter appellatur *domitor Olympi*, ut *Neptunus* lib. V. 799. *domitor maris*. Ita *Venus* quoties ejus opem implorat, ini-

ria orationis summum ejus in omnia imperium agnoscit, Æneid. I. 230. et X. 18. Huic conjecturæ quoque favet, quod Poeta responsum filii narraturus, illi titulum dat, qui variata phrasi idem prorsus significat, v. 93.

Filius huic contra qui torquet sidera mundi.

ÆNEID. IX. 100.

Dardaniumque ducem Laurentia vixerit arva.

Forſan ducem in Laurentia, in litera finalis in ducem cauſa extitit omittendi in immediate ſequens.

ÆNEID. IX. 324.

*ſimul enſe ſuperbum
Rhamnetem aggreditur.*

In omnibus libris, manuſcriptis et editis quos vidi, eſt *ſuperbum*, quod ita referendum ad *Rhamnetem*. Forſan tamen autor ſcripſit *ſuperbus*, intelligens *Niſum*. Haud opportuna erat mentio ſuperbiæ *Rhamnetis*, quem aggreſſuri ſunt ſomno obrutum. Optime autem conveniet *Niſo*, qui autor erat conſilii penetrandi per caſtra inimica ad *Æneam*,

am, sup. 184. et qui egregium illud facinus audebat exequi solus; quanquam postea *Euryalum* sibi adjungi passus est. *Euryalo* gloriose jactat, modo ipse secura velit præstare quæ sunt a tergo, se omnia quæ obstant amoliturum, et iter aperturum per castra, v. 321.

tu ne qua manus se attollere nobis.

A tergo possit custodi et consule; longe

Hæc ego vasta dato, et lato te limite ducam,

Ita distinguendum videtur: vulgo custodi, et consule longe.

Post narratam hanc orationem, quis non crederet adjectum *superbi* epitheton de *Niso* intelligendum? Quin etiam conveniebat Poetæ in principio narrationis, voce aliqua denotare ardorem animi quo contra hostes ferebatur, idque eo magis probabile est, quod stragem insignem quam *Euryalus* edidit, enarraturus, furorem quo ferebatur exæquat animo strenuo *Nisi*, v. 342.

*Nec minor Euryali cades: incensus et ipse
Perfuit.*

Duo sunt quæ censeri possunt causam dedisse errori. Unum scilicet, male intellecta constructio, cum putarent eodem casu ponendum adjectivum cum nomine proprio immediate sequenti. Alterum quod hoc epithetum maxime aptum videbatur regi, qui tam splendida supellestile utebatur in castris. Nil

hil autem in hoc tentorio reperitur, quod non regiam maiestatem decet sine nota superbix.

ÆNEID. IX. 344.

Rhætumque, Abarimque
Ignaros: Rhætum *vigilantem et cuncta
videntem.*

Quomodo dici potest *Euryalum* adortum omnes ignaros, quando asseritur *Rhætum* qui inter cæteros numeratur, *vigilasse et cuncta vidisse*? Hæc lectio recepta, interpretes cogit recurrere ad expositionem, quæ textui nimiam vim infert. Præterea quid hic singulare, quod dormientes oppressi sunt? An non idem omnibus accidit, quorum cædem prius narraverat? Suspiciandum itaque textum esse vitiatum; ad cuius restitutionem, conjiciebam primo, *ignaros* irrepsisse pro *ignavos*. Sed utut hoc de *Rhæto* vere dici potest, qui vigilabat, nec tamen audebat se defendere, tamen quomodo idem statui poterit de cæteris, cum non data sit illis occasio monstrandi, an timidi essent, an strenui? Ideo putarim locum distinguendum, et hoc modo corrigendum,

Fadumque, Hebesumque, *subit*, Rhætumque,
Abarimque:
Ignavum Rhætum, *vigilantem, et cuncta vi-*
dentem.

Ita

Ita sensus erit perspicuus. In libris manuscriptis, quandam variationem deprehendi, præcipue in nominibus propriis. In bibliotheca regia *Taurini*, in uno Codd. legitur,

Rethumque, Habarimque
Ignaros, Retum *vigilantem*.

In alio ibidem legitur in hunc modum,

multam in medio sine lumine turbam,
Fadumque, Hebesumque *subit*; Rethumque,
Heberimque
Ignaros; Retum *vigilantem*, &c.

In alio, in priore versu est *Rethum*, in posteriore *Rhetum*. *Florentia*, in uno Codd. hæc nomina scribuntur, *Rhetum* et *Rhætum*. Diversitas hæc partim Librariorum incuriæ adscribenda est, partim interpolatorum industriæ, qui vel minima nominum discrepantia putabant incommodum hoc tolli, quo idem dicitur ignarus et sciens. Verum juxta conjecturam allatam nihil est incommodi, si ex iis qui dicuntur occisi, iterum fiat mentio unius, cujus summa ignavia non prætereunda videbatur auctori. Inde vero oriri potuit mendum, quod Librarius quidam festinanter *ignarum* scripserit pro *ignavum*, quod cum adverterent nequaquam dici posse de *Rhæto*, qui postea dicitur vigilasse, putabant non inepte referri ad plebem illam enumeratam, et ideo numero plurali scribendum *ignaros*.

Æneid.

ÆNEID. IX 348.

et multa morte recepit.

Dura (ut interpretes fatentur) locutio. Sed levissima mutatione optimus et planissimus erit sensus, nempe pro *multa* legendo *inulta*. Non melius depingi potuit ignavia *Rhati*; quam dicendo eum non solum cum e fomno experrectus esset, ad visum hostem continuo se celasse post ingentem cratera; sed insuper, postquam sensisset se deprehensum, non ausum fuisse prodire e latebris, et se tueri contra *Euryalum*, ut si pereundum esset, saltem non incruentam victoriam hosti concederet: strenuorum est, quando majori vi, vel numero hostium cedere coacti sunt, tamen mortem suam quodammodo ulcisci paria quantum possint adversariis referendo. Sic *Æneas*, cum nullam crederet spem restare evadendi, tamen suos hortatus est ad instauranda prælia, in hunc modum; *nunquam omnes hodie moriemur inulti*, *Æneid. II. 670.* Et Poeta *Nisi* fortitudinem celebrans, *moriens* (inquit) *animam abstulit hosti*, hujus libri, v. 443. et *Sil. Ital. XIII. 371.*

*Taurea, tunc, inquit, ferro spoliabis inultus,
Te majorem animam?*

Ovid. Metem. VIII. 180.

Quæque inhororata, non et dicemur inulta.

Nihil

Nihil itaque dici potuit magis in contumeliam
Rhati, quam quod se occidi passus est, nec ausus
 est suam vel sociorum mortem ullo modo ulcisci.

De hujus emendationis veritate vix credo quan-
 quam dubitaturum, præcipue cum etiam autorita-
 te Cod. Ms. confirmetur. Ita enim aperte scri-
 ptum vidi in Cod. qui asservatur *Mediolani* in mo-
 nasterio *Cesareo D. Ambrosii Majoris*.

ÆNEID. IX. 374.

radiisque adversa refulsit.

Videtur legendum *radiis quæ* : ita rite procedet con-
 structio. Galea quæ refulsit adversa radiis, prodi-
 dit *Euryalum* immemorem. Sic distincte legitur
 in Cod. Ms. bibliothecæ regiæ *Taurini*. Et in
 Cod. *Florent.* deprehendi scriptum *radiis quæ*. Hoc
 modo etiam corrigi potest, *Æneid.* X. 188.

formæque insigne paternæ.

legend. *formæ quæ*, ita sensus erit obvius, *Olorina*
 pennæ quæ insigne (sub. sunt) *formæ paternæ*.

ÆNEID. X. 16.

*at non Venus aurea contra
 Pauca refert.*

Negari nequit quin epitheton *aureæ* alias satis
 apte *Veneri* attribui possit. Verum hic aliud magis

E

vide-

videtur convenire. Per totam *Æneiden* notare licet, quodcumque pro *Ænea* oratura est, Poetam ejus sollicitudinem innuere, *Æneid.* I. 23. ubi confert ad *Jovem*,

*Tristior et lacrimis oculos suffusa nitentes,
Adloquitur,*

Quando ad *Neptunum* V. 779.

*At Venus interea Neptunum exercita curis
Adloquitur.*

Cum *Vulcanum* rogatura est ut arma fabricare vellet pro filio, VIII. 370.

*At Venus haud animo nequicquam exterrita mater,
Vulcanum adloquitur.*

Certe in hoc solenni deorum cætu, ubi de summa rerum et ultimis *Trojanorum* fati deliberandum erat, animo quantum unquam alias angebatur; quisquis ad Poetæ morem attendit, expectabit statim aliquid audire de ejus sollicitudine pro caro suo filio. Forsan igitur non aurea scripsit, sed *anxia*. Ita curas graves quibus exercebatur, (ut ubique solet) designabit, et rationem reddet curam longa oratione *Jovem* interpellaverit.

ÆNEID. X. 275.

lævo contristat lumine cælum.

Lævum

Lævum sæpe usurpatur a *Virgilio* pro fausto, præcipue ubi loquitur de rebus cœlestibus; forte scribendum *sævo*, quod epitheton bene hic convenit ut *Æneid.* VII. 719. *sævus Orion*.

ÆNEID. X. 295.

Tollite, ferte rates.

Forſan tollite *forte* rates, id eſt fortiter, ut infra v. 726. *immane* pro *immaniter*.

ÆNEID. X. 417.

Fata canens ſilvis genitor celarat Hæleſum.

Forſan fata *cavens*. Pater fata timens, cum diu celaverat, et ita tutum præſtiterat, ſed poſt mortem patris *Parca* injecere manum. Hæc conjectura magis arridet, cum videam P. *Catroue* dicere ita etiam eſſe in manuſcriptis.

ÆNEID. X. 441.

*Ut vidit ſocios, tempus deſiſtere pugnae,
Solus ego in Pallanta feror.*

Turnus non remotus erat e conſpectu ſociorum, ſed ab eo loco diſſitus erat, ubi pugnabant *Pallas* et *Lausus*. A ſore ſore autem monitus, ut *Lauso* ſuccurreret

curreret, acto per medium agmen curru eos con-
quisivit, et cum invenisset, statim suos monuit,
ut a pugna desisterent, et sibi permitterent gloriam
congregandi cum *Pallante*. Legendum itaque vi-
detur, *Ut vidit* (dixit sub.) *sociis, vel socii* (sub. cla-
mavit) tempus desistere, simulac vidit *Pallanta*,
sociis suis edixit, ne quisquam cum eo congregere-
tur, hoc sibi deberi. Causa erroris manifesta, ig-
norata constructio.

ÆNEID. X. 547.

Dixerat ille *aliquid magnum, vim-*
que adfore verbo
Crediderat.

Virgilio non novum est inducere bellatores in
pugna jactantes et minabundos, atque sibi victori-
am contra hostem promittentes. Sed non videtur
hic locus intelligendus de ejusmodi gloriatione, sed
de spe quam conceperat a prædictione aliqua, quæ
incrementa fortunæ et longam vitam illi promitte-
bat, vana quidem, ut exitus probavit, sed cui ille
fidem adjecerat, vide igitur an legendum, *dictum*
erat illi aliquid magnum. Per modum scripturæ,
dictum erat facile migrare potuit in *dixerat*, quod
ubi semel accidit, *illi* necessario mutandum erat in
ille.

Æneid.

ÆNEID. X. 881.

*jam venio moriturus : et hæc tibi
porto
Dona prius.*

Melius videtur *at* hæc tibi porto. Video equidem me moriturum, sed non moriar inultus.

ÆNEID. XI. 325.

possuntque solo decedere nostro.

Videtur legendum *poscuntque*, quod bene conveniet cum præcedentibus ; si illis est animus se alio recipere.

ÆNEID. XI. 375.

*illum aspice contra
Qui vocat.*

Legendum *solum* aspice. Ita enim extitisse in oratione Drancis, patet ex Turni responso, v. 442.

Solum Æneas vocat, et vocet oro.

ÆNEID. XI. 392.

*Pulsus ego, aut quisquam merito, fæ-
dissime, pulsum
Arguet ?*

secun-

Secundum hanc lectionem, bis repetitur eadem quæstio. Videtur potius secundæ parti inesse responsio, et legendum *haud* quisquam merito, &c. Mene dicis pulsus? Qua specie veri ullus hoc mihi objecerit?

ÆNEID. XII. 143.

*Scis, ut te cunctis unam quæcunque
Latine,
Magnanimi Jovis ingratum ascendere
cubile
Prætulerim.*

Quam gratiam inire debebat *Juno* apud *Futurnam*, quod eam prætulit iis tantum quas odio habuit, quod etiam hic dissimulare nequit? Præterea *unam* redundabit, si retineatur vulgata lectio, Quare vide an non scripserit autor,

*Scis, ut te e cunctis unam —
Pertulerim,*

Probe notum me nullam aliam ex pellicibus *Jovis* pati potuisse, tu tamen mihi semper gratissima, teque eo usque dilexi, ut lubens in cælo viderim locatam.

+ *Legit - scio patrii quam -*
 (39) *Schrad. Observ. p. 18.*
qui hunc locum notæ
notavit.

ÆNEID. XII. 856.

+ *Non secus ac nervo per nubem impulsâ*
sagitta,
Armatam savi Parthus quam felle ve-
neni,
Parthus, sive Cydon telum immedi-
cabile torsit.

Quid sibi vult repetitio vocis *Parthus*? Quasi nemo alius sciret pari impetu impellere sagittam? Et tamen eodem spiritu æquat illi *Cydonem*. For- san pro *Parthus* secundo loco legendum *Arcu*. Non secus ac sagitta impulsâ nervo, quam armatam fel- le veneni *Parthus* torsit per nubem, vel *Cydon* tor- sit *arcu* telum immedicabile. Eodem modo Ovid. motum celerem describit, Metam. VII. 776.

non ocior illo

Hasta,

Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.

Alia subit conjectura, forsan pro secundo *Parthus*, legendum. *Partho*,

Parthus quam felle veneni,
Partho sive Cydon telum, &c.

Non secus ac *Cydon* torsit telum immedicabile in *Parthum*, Eclog. X. 59.

licei

*licet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula.*

ÆNEID. XII. 861.

Alitis in parvæ subito collecta figuram.

Bubo vel noctua in quam furia conversa est, non est numeranda inter parvas volucres; legendum fortassis *prava*, quod epitheton optime convenit aliti, quam Poeta hic describit, v. seq.

*Quæ quondam in bustis aut culminibus desertis,
Nocte sedens serum canit importuna per umbras.*

Lucanus V. 396. bubonem appellat *sinistrum*. Ovidius narrans Ascalaphum mutatum a Proserpina in bubonem, Metam. VIII. 543. dicit,

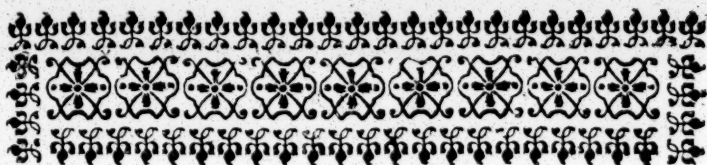
*testemque profananz
Fecit avem.*

Et v. 549.

*Fedaque fit volucris venturi nuncia luctus,
Ignavus bubo dirum mortalibus omen.*

Avis itaque cujus formam *Furia* dira pestis assum-
sit, jure dicitur *prava* ales. Ad hæc celeberrimus
Cuningamius me monuit *prava* extare in Cod.
Markiano.

Loca

Loca quædam

HORATII.

I CARM. IV. 2.

Trahuntque siccas machine carinas.

NOTANDUM per totam hanc oden, non ullum esse alium ex versibus brevioribus qui incipiat a syllaba quæ corripitur, sive ubi primus pes sit Iambus.

Editor hujus Poetæ Florentiæ apud Iuntas, Epod. XVI. 36. mutat omnes in omnis. Eamus omnis execrata civitas; quoniam (inquit) in hac ode, secundi quique alii versus constant e solis Iambis.

Quare forsan hic pro *trahuntque* legendum *torquentque*, qua voce alibi utitur Horatius, ubi loquitur de usu machinarum, 2 Epist. II. 73.

Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum.

Vel quid si legas *traduntque*, prout extat in
editione Mureti? Lugd. 1610.

I C A R M. XII. 19.

*Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.*

Horatius, quum *Junonis* orationem in concilio De-
orum contra restituendam *Troiam* recitare cœpisset,
audaciæ suæ confcius, tempestive silentium sibi im-
posuit, 3 Carm. III. 70.

*Quo musa tendis, desine pervicax
Referre sermones deorum.*

An non pariter se perviciæ reum credidisset, si
partes assumere voluisset statuendi de gradu et or-
dine quem dii inter se tenere debeant?

Forte pro *occupavit* legendum *occupabit*. Ita mo-
destiæ limites non transgredietur, indicans tantum
quo ordine ipse in suo carmine illos celebraturus sit.

I C A R M. XV. 18.

*strepitumque et celerem sequi
Ajacem.*

Nullam hic idoneam admittere potest significa-
tionem *strepitum*; ejus loco legendum videtur *trepitum*.

dum. *Paridi* periculum representat, cui se raptu *Helena* objecerat, cum fortissimus quisque *Græcorum* in ejus ultionem conjurasset; primus quem nominat, est *Ajax*; huic convenit epitheton *trepidi*, quomodo *Virgilius* appellat audaces illos et fortes juvenes *Nisum* et *Euryalum*, *Æneid.* IX. 233. Causa mutationis textus est obvia, a litera finalis *s* in voce *vitabis* quæ immediate præcedit. Deinde *d* mutatum est in *t*, quarum literarum frequentissima est permutatio.

I C A R M. XVI. 22.

me quoque pectoris
Tentavit in dulci juvena
Fervor.

Dum culpam suam rejicit in fervorem ætatis, an non incongrue dixerit juventutem dulcem? Dicenda potius fuit aspera; ætas illa facile irritatur, et prona est in rixas. Lib. III. Carm. XIV. 25. dicit se jam senescentem pati injurias quas non ferret juvenis.

Lenit albescent animos capillus,
Litium et rixæ cupidos protervæ;
Non ego hoc ferrem calidus juvena.

Forſan igitur legendum, *indulci in juvena*.

Nescio equidem an alibi apud autores probos reperiatur *indulcis*. Atqui notarunt *Grammatici* apud

Horatium sæpius occurrere voces, quas haud facile deprehenderis alibi. Ille quidem *Art. Poet.* v. 65. sibi dari postulat licentiam, verba modo apta sint, cudendi. Neque etiam ita novum erit hoc verbum, cum apud *Nonnium* extet *indulcitas* pro *acerbitate*. *Cecil. Cyracus.* tanta huic invasit in corde *indulcitas*.

I C A R M. XXIV. 6.

*cui pudor, et justitiæ soror
Incorrupta fides, nudaque veritas, &c.*

An non laudandus erat *Quintilius*, etiam propter *justitiam*, æque ac propter *incorruptam fidem*, vide an forte legendum,

*cui pudor, et justitia, et soror
Incorrupta fides.*

2 C A R M. XIV. 13.

*Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Hadriæ.*

Parum sapit elegantiam *Horatianam*, carebimus *Marte*, carebimus fluctibus *Hadriæ*, pro non nos opprimeret bellum, non nos obruent fluctus maris.

Mendum videtur subesse; nec difficile erit corrigere, legendo nimirum,

Frustra a cruento Marte cavebimus.

Excidit *a* præpositio voce præcedente in eandem literam exeunte, postea mutatum fuit *cavebimus* in *carebimus*. Sic autem legendo *Horatii* menti optime conveniet, qui id hic agit, ut ostendat nulla cura aut providentia humana mortem posse evitari. Atque ita indicatur frustranea hominum cautela, ut infra v. 15.

*Frustra per Autumnos nocentem,
Corporibus metuemus Austrum.*

Et Od. præced. v. 13.

*Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas : navita Bosphorum
Pœnus perhorrescit ; neque ultra
Cæca timet aliunde fata.*

Poeta semper utitur verbis quæ innuit prudentiam, qua mortales conantur se subducere a periculis.

In *Acronis* editione, vulgata lectio retinetur in textu ut nunc habetur ; videtur tamen aliter quondam extitisse ; ita enim locum interpretatur, frustra vitamus pugnas et navigationes, et pestiferum timemus autumnum.

3 C A R M. XXI. 13.

*Tu lene tormentum ingenio admoves,
Plerumque duro.*

Timi-

Timide hunc locum aggredior, cum videam eum summis viris placuisse : proferam tamen quid de eo senserim. Lene tormentum parum aptum videbatur ad expugnandum ingenium durum ; fortibus armis utendum contra ea quæ firmiter resistunt. Cogitabam igitur an forte legendum,

Tu leniter mentem ingenio admoves.

Similis locutio est apud hunc autorem, 2 Epist. II. 35.

hortari cœpit eundem

Verbis quæ timido quoque possent addere mentem.

Et initio Od. 25. hujus lib. dicit se *Bacchi* plenum rapi mente nova.

Quin vinum acuat ingenium, idque placide factis, nemo dubitat.

Et conjecturæ meæ favere videtur Cod. Ms. quem vidi in bibliotheca *Vaticana*, ubi sic scriptum est,

Tu leniter tormentum.

4 C A R M. VII. 19.

*Cuncta manus avidas fugient hæredis,
amico*

Quæ dederis animo.

Quis quæso, erit horum verborum sensus ? An indulgendum genio ne bona nostra perveniant ad hæredes avaros ? Certissimum est, *Horatium* maxi-

maxime inimicum esse illis qui cognatorum vel amicorum mortem optant, et impatienter nimis expectant, ut illorum bonis fruantur : illorum etiam hominum stultitiam acriter taxat, qui ut hæredes suos ditent, sibi etiam quæ ad vitam necessaria sunt, negant. At non ideo minus eos damnat, qui bona sua inconsiderate perdunt : urget semper medium tenendum, ut lib. II. Epist. II. 193.

*Scire volam quantum simplex hilarisque nepoti,
Discrepet, et quantum discordet parcus avaro ;
Distat enim spargas tua prodigus, an neque sum-
tum*

Invitus facias, neque plura parare labores.

Perpetuo ob oculos ponit certissimam mortis legem, et rerum humanarum vicissitudinem : hortatur ad recte utendum bonis quæ nobis obtigerunt ; si quid præter ea quæ nobis ipsis necessaria sunt, superest, suadet infumere in solandis cognatis et pauperibus sublevandis, Deorum templis ornandis, et aliquid in usum patriæ impendendo, 2 Serm. II. 102 :

*Quod superat, non est melius quo infumere possis ?
Cur eget indignus quisquam te divite ? Quare
Templa ruunt antiqua Deum ? Cur improbe caræ
Non aliquid patriæ e tanto emetiris acervo ?
Uni nimirum tibi recte semper erunt res ?*

Laudat passim animum benignum et beneficum, fama nunquam interitura dignum, 2 Carm. II. 5.
Vivet

*Vivet extento Proculcius ævo,
Notus in fratres animi paterni,
Illum aget penna, metuente solvi
Fama superstes.*

Optime Poetæ menti conveniet hic locus, si pro
hæredis reponatur hærebit in hunc modum,

*Cuncta manus avidas fugient, hærebit amico
Quod dederis animo.*

Bona terrena nullo pacto retineri possunt: vel enim nobis in vita eripientur, vel tandem in morte linquenda sunt; ea tantum restabunt quæ benefaciendo infumta erunt.

In hanc sententiam, *Seneca* de beneficiis, lib. VI. cap. 3. *Egregie mihi videtur M. Auromus apud Rabinum Poetam, cum fortunam suam transeuntem alio videbat, et sibi nihil relictum præter jus mortis exclamare, hoc habeo, quodcunque dedi. Hæ sunt divitiæ certæ in quacunque sortis humanæ levitate uno loco permansura. Id. cap. 20. de vita beata, Nihil magis possidere me credam, quam bene donata.*

Apud *Plautum*, cum *Pleusides* dixisset sibi molestum esse, quod tanto sumtui esset *Periplectomeni*; *Periplectomenes* respondet, *In bono hospite atque amico quaestus est, quod sumitur.* Mil. Glor. Act. III. sc. I. v. 80. et v. sequenti, *Quod in divinis rebus sumas, sapienti lucro est.*

Similia reperire licet apud *Phalarium*. Ille *Amphinomo* scribens, *Quum in bonos viros (inquit) aliquid*

quid confero, non dare mihi, sed accipere ab his potius beneficium videor. Idem in epistola ad *Paulum* filium, *scias velim eruditionis utilitatem, non eum qui gratiam accepit, sed qui dederit, longe majorem consecuturum.*

Nihil hic novi inter Philosophos: nec mirum si *Horatius*, cujus scripta pulchris et honestis præceptis et exemplis ad mores formandos referta sunt, eximiam hanc quæ inter omnes alias eminet, virtutem benefaciendi, tantis efferat laudibus.

Huic emendationi etiam favent, vel potius eam confirmant duo Codd. Ms. quos mihi contigit videre in Bibliotheca Regia, *Paris*. In uno legitur,

*Cuncta manus avidas fugient; hærebis amico
Quæ dederis animo.*

In altero, eodem modo extat textus, sed in *hærebis*, s mutatum est in *t a* secunda manu.

Huic Mss. adjuncta est glossa, in qua distincte legitur *hærebit*, quod explicatur, *illud tuum erit.* Et ad ea verba, *amico quæ dederis animo*; subditur hæc interpretatio, *Quicquid habueris in seculo moriendo relinques, si autem aliquid feceris boni tecum portabis.*

EP O D. IX. 19.

*Hostiliumque navium portu latent
Puppes, sinistrorsum cite.*

Hic locus negotium faceffit interpretibus. Quid sinistrosum commodè significare possit, haud facile est expedire. Constat *Horatium Augusti* victoriam celebrare, quam contra *Cleopatram* et *Antonium* reportaverat. Dicit profligatam eorum classem, ita ut non amplius audeant prodire in mare, sed naves suas ut tueantur, intra portum contineant. In quibusdam libris, pro *cita* extat *sita*.

Erat in *Alexandria*, in inferiore parte urbis, statio tutissima, ubi reponebantur naves. De hac intelligendus *Hirtius* de bello *Alexandrino*, cap. 13. ubi dicit, *Naves veteres erant in occultis Regia navali-
bus*. Huc *Cæsar* suas deduxit, ut ipse refert *Bel. Civ. lib. III. Naves nostras in interiorem partem post
oppidum deduxit*.

Forſan igitur hic legendum pro *sinistrosum*, *sinu
introrsum*. Ita constabit loci ſenſus,

*Hostiliumque navium portu latent
Puppæ, sinu introrsum sitæ.*

Hostium naves quæ post pugnam aufugerunt, se in portum *Alexandriae* receperunt, et in sinum interiorē deductæ, non amplius in mare prodituræ, deliteſcunt.

Huc quadrat representatio prælii hujus navalis in clypeo quem *Vulcanus* fabricavit pro *Ænea*, quam exhibet *Virgilius*, *Æneid. VIII, v. 711*.

Contra

*Contra autem magno marentem corpore Nilum,
 Pandentemque sinus, et tota veste vocantem
 Caruleum in gremium, latebrosaue flumina
 victos.*

I SERM. II. 80.

*Nec magis huic inter niveos viridesque
 lapillos*

*Sit licet, hoc Cerinthe tuum tenerum
 est femur, aut crus*

*Rectius, atque etiam melius persæpe
 togatæ.*

Bentlejus legit, o Cerinthe tuo, et locum interpretatur, nec huic cuicunque stolatæ, *sit licet inter niveos viridesque lapillos, magis tenerum femur aut crus rectius est tuo, o Cereinthe, &c.* Illi displicet eorum interpretatio, qui dicunt sensum Poetæ esse, hoc tuum matronas lapillos gestantes deperire; Quis enim (inquit) de *Cerintia* talia prodidit? *Torrentius* in suo commentario ita scribit, *fuit autem Cerinthus adolescens mire formosus ac venustus ob id Sulpitiæ illi carissimus, de quo sic ipsa apud Tribullum.*

*Te nascente novum Parcæ cecinere puellis
 Servitium, et dederunt regna superba tibi.*

Cum ergo ultro a matronis appeteretur, atque ei sese venditarent, bene per parentthesin ad Cerinthum digrediens Horatius, hoc tibi (inquit) permissum sit, hoc peculiare, ut inter gemmarum et unionum fulgores, cum matronis delicias facias.

Cuningamius legit, hoc, Cerinthe, tuæ. Fatendum ingratam (præcipue cum nequaquam necessaria sit) esse repetitionem, vocum illarum huic, et hoc. Forsan ex una et altera emendatione constitui poterit verior lectio, sic scilicet,

*Nec magis huic, inter niveos viridesque lapillos
Sit licet, o Cerinthe, tuæ tenerum est femur aut
crus.*

Ita sensus erit perspicuus, nec, Cerinthe, tuæ quam gemmis onerata, magis tenerum est femur, &c.

I SERM. V. 6.

minus est gravis Appia tardis.

Conjiciebam pro minus forte legendum nimis, hoc sensu, via Appia, ut pleræque viæ lapidibus strata, nimis molesta est iis qui otium amant. Postea ita scriptum reperi in Cod. Ms. in bibliotheca Vaticana,

I Serm.

I SERM. VI. 72.

*Noluit in Flavi ludum me mittere ma-
gni,*

*Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos, tabulamque la-
certo*

Ibant octonis referentes idibus æra.

Quidam per magnos pueros ortos e magnis centurionibus, intelligunt filios natalioui claros. An autem centuriones ita eminebant in republica? Nonne etiam generosum patris sui animum laudat, qui filium suum misit Romam, ut inter senatorum filios optimas artes addisceret, v. 75.

*Sed puerum est ausus Romam portare, docendunz
Artis, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos.*

Flavius docebat artem numerandi et ratiocinandi. Minime dubium quin Poeta, hic, genus quoddam hominum sordidorum, nummos inprimis sectantium taxet, qui, ut ipsi lucro tantum intenti sunt, liberos suos etiam discere volebant artes, quibus pecuniam coacervare possent. Quare, verba hæc magni pueri e magnis centurionibus, ut notat Cruquius, accipienda sunt ironice, quasi minime magni, quia nihil est tam angusti animi quam amare divitias.

Ita

Ita Horatius Epod. IV. 15. *Manam Pompeii* libertum quem ferre nequibat, cum pecunia superbientem videret, summa cum indignatione appellat *magnum Equitem*.

Iraque mihi videtur respicere *faneratores*, quos ideo forsan appellat *centuriones*, quia usura est centesima pars fortis. Præterea, cum degeneres *Romanorum* animos notat, dicit eos jam in liberis suis instituendis, illud præcipue spectare, ut discant artem numerandi, et assem in *centum* partes dividendi, Art. Poet. 325.

*Romani pueri longis rationibus, assem
Discunt in partes centum diducere, &c.*

I SERM. VI. 116.

*Cæna ministratur pueris tribus, et la-
pis albis*

Pocula cum cyatho duo sustinet.

Cæna, ut dixit v. præced. constabat ex porri, ciceris, et lagani catino. Quorsum tantus servorum numerus ad ministrandam tam parcam cænam? Utut credibile est non defuisse Horatio servos; at, hic saltem minime eorum numerum jactare conveniebat, ubi totus est in modesta sua vivendi ratione describenda; jam tacendum erat quidquid luxum vel fastum saperet. Quanto aptius *Juvenalis* parcum proavorum victum describens, addu-

adducit exemplum *Carii*, qui ipse sine ministerio servorum, oluscula ex horto suo collegit, et foco imposuit? Juv. Sat. XI. 78.

*Curius, parvo quæ legerat horto,
ipse focus brevibus ponebat oluscula.*

Ægre igitur mihi persuaserim *Horatium* in parcissima hac cæna ministranda, tot adhibuisse servos quot convivio lauto deserviendo sufficiunt.

Quare cogitabam, an non verisimile esset *Horatium* (si modo puerorum meminit) aliquid adjecisse, unde appareret eum, ut in reliquis, ita etiam in servis modestiam tenuisse, quo modo *Juvenalis* in satyra prædicta, ubi frugalitatem commendat, nec peregrinos, nec nimis curiose vestitos habere vult servos, sed quales mensæ suæ modestæ conveniant, Juv. Sat. XI. 145.

*Plebeios calices et paucis assibus emtos
Porriget incultus puer, atque a frigore tutus;
Non Phryx aut Lycius.*

Et v. 149.

Idem habitus cunctis; tonsi rectique capelli.

Putabam igitur *Horatium* forte scripisse *pueris scabris*, quemadmodum *Voltejum* factum jam rusticum appellat *scabrum intonsumque*, i Epist. VII. 90. nec male hoc conveniret, cænam sibi ministratam a pueris, vel servis rusticis et incultis. Nam tres adhibuisse servos nunquam crediderim.

Alia

Alia autem occurrit conjectura, quæ magis etiam arridet, nempe, pro *pueris tribus*, forsan legendum *putris tripus*. Ita levi mutatione sensus efficitur concinnus: mensa exhibetur cibus et reliquæ suppellectili apprime conveniens, I Serm. III. 13. Hominis parvo vivere contenti vota recensens, hinc incipit,

Sit mihi mensa tripes,

Tripeda appellat *putrem*, id est vilem, utpote factam non ex ligno optimo et integro. Sic *Juvenalis* priscorum modestiam laudans, dicit illorum mensas factas ex arboribus domesticis, iisque senio confectis.

*Ille domi natus, nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt: hos lignum stabat in usus,
Annosam si forte nucem dejecerat Euris.*

Hanc conjecturam firmare videtur, Comment. Vet. qui in locum hæc habet, *mensa marmorea quam Delphicam vocant, scilicet, quæ pretii non est magni, τρισκελὴς τραπέζα*. Vide *Cruq.* edit. ap. Plant. 1611.

I S E R M. IX. 45.

Nemo dexterius fortuna est usus.

Hæc verba vulgo tribuuntur garrulo. Verum ut jam extat textus, nihil potuit dicere ineptius. Si enim

enim *Horatius* sciebat tam dextre uti fortuna, et hoc etiam vidit *Garrulus*, quid opus habebat adjutore? Forſan hac ratione motus *Aſcenſius*, verba illa tribuit *Horatio*, et dicta intelligit de *Mæcenatis* modestia, qui, cum quidvis poſſet apud *Cæſarem*, tamen voluit paucis eſſe contentus. Sed nequaquam veriſimile eſt, *Horatium* voluiſſe *Garrulo* repræſentare *Mæcenatem* tanquam hominem callidum et verſutum. Ideo omnino videntur danda *Garrulo*, præcipue ſi ad ſequentia attendamus. Ut autem prædictum incommodum vitetur, corrigendus erit textus, quod fiet leviffima mutatione, nempe, pro *dexterius* reponendo *deterius*; ita optime conſtabit ſenſus, viz. tu quidem felix qui in amicitiam tam egregii et potentis hominis incidifti; ſed miror te neſcire uti fortuna; adjutor aliquis tibi aſſumendus; ſi me velis illi commendare, ego artes aulicas probe intelligo, adeo ut ſi mea opera uti velis, facillimum tibi erit omnes æmulos vincere.

I S E R M. IX. 54.

*velis tantummodo, quæ tua virtus
Expugnabis, et eſt qui vinci poſſit;
eoque
Difficiles aditus primos habet.*

Nefcio cur vulgus interpretum hæc verba tribuant *Horatio*, ut ſe a *Garruli* moleſtia liberaret, quaſi vellet eum credere, quandoquidem tantis virtutibus

tibus præditus sit, nullo negotio *Macenatis* gratiam initurum, si semel aditum ad illum obtinere posset, in hoc solummodo aliquid fore laboris. Agnoscunt illum hæc dicere ironice. Atqui si ita illi hoc utcunque dixisset, sine dubio *Garrulus*, qui satis magnifice de se sentiebat, serio dictum putasset, et consilium tam sanum amplexus fuisset. An autem ullatenus verisimile est *Horatium*, cui *Garruli* hujus officiosa sedulitas tantum creaverat fastidii, ut sudor ipsi ad imos quoque talos manaret, sup. v. 10. an inquam, credibile est eum quidquam dicturum fuisse, quod illi stolido audaciam *Macenatem* adeundi augeret? An eum sibi minus iratum fore speraret, quod tam insulsum hominem illi objecisset, quam fuisset ipse *Fusco Aristio*, solum, quod se noluisset a tam ingrato colloquio liberare? Constat eum totis viribus conatum illum absterre a consilio adeundi *Macenatem*. Primo dixit eum non magno clientium numero delectari, sed paucis amicis contentum esse. Cum adhuc instaret, operam suam pollicendo ad æmulos omnes submovendos, respondet se tali auxilio non egere, nec ulla arte sinistra opus esse apud *Macenatem*, singulos in illa domo tranquille locum suum occupare. Non itaque jam putandus est illum hortari experiri quid ipse possit, *Macenati* certe gratissimum fore tam egregium virum. Verba censenda sunt potius *Garruli*, qui nullo pacto a cæpto dimoveri potest. Cum *Horatius* illi indicasset quam bene ordinata esset domus

mus *Macenatis*, respondet se tanto magis accendi desiderio ejus amicitiae, quam dicit se certo consecuturum, si velit solummodo se illi commendare. Responsio hæc prorsus similis est illi quam dedit alius quidam importunus, *Horatium* rogans ut curaret tabellas suas a *Macenate* signandas: ille etiam nullam repulsam aut dilationem ferens, 2 Serm. VI. 39.

Si vis potes, addit et instat.

Præcipua difficultas oritur ex his verbis,

eoque

Difficiles aditus primos habet.

Quæ sic interpretantur qui illa dant *Horatio*, quoniam *Macenas* scit se non posse resistere importunis, non facile aditum primum ad se permittit.

Quid si pro *eoque* legendum forte *eo quod*? Norunt omnes qui in libris antiquis versati sunt, ex ratione scripturæ non facile esse distinguere, an legendum qui, an que, an quod, an quid, eaque sæpe confundi, et ex sensu plerunque judicandum. Si autem hic legatur *eo quod* sensus elicietur idoneus, verba in hunc modum distinguendo.

eo quod

Difficiles aditus primos habet, non mihi deero;

Muneribus servos corrumpam, &c.

Novi rationem qua vinci possit: quoniam autem primos aditus habet difficiles, corrumpam servos muneribus; nec propter unam repulsam desistam, sed quæram aliud tempus magis opportunum, &c.

I SERM. X. 48.

*neque ego illi detrabere ausim,
Herentem capiti multa cum laude co-
ronam.*

Si locum hunc diligenter perpendamus, dubitari nequit, quin subsit aliquod mendum, siquidem τὸ illi necessario juxta constructionis regulam, referendum ad nomen quod immediate præcedit, quod est *inventore*, Ennius autem inventor fuit satyræ; quæ vero sequuntur, *At dixi fluere hunc lutulentum*, &c. clare indicant Poetam loqui de *Lucilio*.

Quidam volunt, quoniam *Lucilius* (ut dicit *Quintilianus*) primus in hoc genere carminis claruit, eum merito dici posse satyræ inventorem. Ut ut verum sit, progressu temporis, illum qui in arte aliqua primus claruit, haberi aliquando pro illius artis inventore, deleta ferme veri autoris memoria; nunquam tamen quisquam de vero autore et alio qui eum insecutus est, eodem pene spiritu loquutus, (quod hic facit *Horatius*) posteriorem illum, quia primum superavit, proprie dixerit artis inventorem. Præterea, nonne *Horatius*, v. 64. videtur *Lucilium* distinguere ab autore satyræ?

*fuerit Lucilius inquam
Comis et urbanus; fuerit limatior idem
Quam rudis et Græcis intacti carminis autor.*

Novi interpretes contendere etiam totum hunc locum de solo *Lucilio* intelligendum. Inter quos, non postremi nominis *Lambinus*, hæc habet, hunc locum quem scio difficilem et impeditum haberi, sic expedio atque explico. Demus (inquit *Horatius*) *Lucilium* limatiorem fuisse, quam auctorem satyræ *Græcis* intactæ esse videmus: quod idem fere valet, ac si dicat, demus *Lucilium* fuisse limatiorem, quam ipse sit: atque ita nomen *rudis* in patrio casu accipio, et cum voce *carminis* conjungo. Hocci-ne est locum difficilem expedire? Quis, quæso, cui vel granum salis, ita unquam locutus est, demus *Horatium* meliorem se Poetam? Cur, ut talem sensum stabiliant, alium facilem et verbis congruum respuunt? Non negant quin *Ennius* diu ante *Lucilium* satyras scripserit; quid igitur incommodi per autorem hujus carminis intelligere *Ennium*? quo modo evanescet omnis difficultas. Demus *Lucilium* *Ennio* limatiorem esse, tamen non ita tersus est, quin si hoc seculo visurus esset, multa sibi deterreret.

Ne igitur *Horatius*, qui nullius honori invidet, hic videatur *Ennium* debita satyrici carminis inventionis laude fraudare, videndum an sanari possit textus, ut cum huic non minus quam *Lucilio* æquum esse appareat.

Donec alius oculatior certius aliquid producat, en quæ mihi occurrit, conjecturam; forsitan ab *Horatio* scriptum a v. 46.

Hoc

*Hoc erat experto frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere pos-
sem*

*Inventore minor : neque Lucili abstrahere ausim
Harentem capiti multa cum laude coronam,
At dixi fluere hunc lutulentum.*

Ita perspicuus et integer erit sensus, scilicet, quanquam in satyra scribenda melius mihi cesserit, quam *Varroni Atacino* et aliis quibusdam, qui hoc genus carminis frustra experti sunt; fateor tamen me *Ennio* illius carminis inventore minorem; *Lucilio* etiam honores meritos libens relinquo. Ne quis autem mihi objiciat, quod dixerim *Lucilium* fluere lutulentum, &c.

I SERM. X. 50.

*Sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis.*

De sensu horum verborum non convenit inter interpretes. Quidam dicta putant in favorem *Lucilii*, alii e contra in ejus vituperium.

Hæc opinionum diversitas, orta est ex vario verborum, *tollere* et *relinquere* sensu, apud bonos autores. Aliquando enim *tollere* significat servare in vita et nutrire; aliquando occidere. Pariter *relinquere* usurpatur quandoque pro projicere vel deferre: quandoque pro retinere, vel servandum dare.

Ut

Ut certius discernere valeamus, quo sensu verba illa hic usurpaverit *Horatius*, attendendus est scopus Eclogæ. Cuivis illum rite perpenderit patebit, Poetæ propositum esse, se tueri contra eos qui illum existimabant minus æquum *Lucilio*: ostendit se nunquam quidquam durius in illum dixisse, quin statim aliquid adjecerit, quo constaret se credere vitia quæ notasset, ejus virtutibus abunde compensari; et de adversariis queritur, quod noluerint ad hoc attendere. Ægre ferebant, quod dixisset *versus ejus incompósitos esse et rudes*: non negat se ita dixisse, sed meminisse debuerant, quod simul eum laudasset, quia *multo sale urbem defricuisset*, ut dicit, Ecl. X. 3. Cum dixisset *durum componere versus*, eodem tempore appellavit *facetum et emunctæ naris*, Ecl. IV. 7.

Culpabatur quod dixisset fluere *lutulentum*, verum etiam tunc addidit fuisse, *quod tollere posses*, Ecl. IV. 11. quod hic fusiùs repetit, *sæpe ferentem plura relinquendis*. Nisi autem hæc in bonam partem accipiantur, nullatenus diluit objecta.

Quod res est, ingenium *Lucilii* laudat, et aperte dicit scriptis ejus multa inesse bona et utilia. Ecl. IV. 7. appellat *facetum et emunctæ naris*. Et hujus Ecl. v. 65. *cenem et urbanum*, v. 48. dicit coronam ejus capiti hæerere *multa cum laude*.

Non igitur sibi vitio vertendum credit, quod stilum ejus minus perfectum existimet, aut versus incompósitos; hoc, nec maximos *Lucilii* fautores negaturos putat. Inflat semper licuisse de cujusvis
auto-

authoris scriptis judicare, et defectus qui in iis deprehenduntur, notare. Ipsum *Lucilium* hac libertate usum versus *Attium Tragicum*, et *Ennium*, cum tamen negaret se ideo illis præferre: cur non pari jure sibi liceat vitia *Lucilii* notare, quanquam in ejus scriptis multa videat et fateatur laude digna, imo se infra ejus censum et ingenium agnoscat, 2 Serm. I. 75.

Cum igitur *Horatius* sæpissime *Lucilii* ingenium et ejus scripta diserte laudibus efferat; quando dicit eum *ferre plura tollenda relinquendis*; ratio suadet ita intelligendum, quasi dicat opera ejus maximam partem esse bona, licet inter ejus scripta quædam reperiantur parum accurata; cum autem hæc pauciora sint, propter virtutes quæ eminent vitiis ignoscendum, juxta æquissimam illam de scriptis cujusvis autoris judicandi regulam quam tradit, Art. Poet v. 351.

Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis

*Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.*

Vix dubito quin *Horatius* hic *Lucilium* ob oculos habuerit, quandoquidem eodem pene modo, et verbis non multum diversis alibi *Lucilium* nominatim excusat, 1 Serm. X. 56.

Quid

*Quid vetat et nosmet Lucili scripta legentes
 Querere num illius, num rerum dura negarit
 Versiculos natura magis factos et euntes
 Mollius.*

2 SERM. II. 75.

*simul assis
 Miscueris elixa, simul conchyliis tur-*
dis :

Dulcia se in bilem vertent.

Secundum hanc lectionem, *Horatius* videtur usum cibi dulcis interdicere. An dulcia saluti noxia sint, viderint medici. Non hoc credo Poetam velle hic dicere. Palam est eum victum simplicem laudare, et commistionem ciborum damnare.

*varia res,
 Ut noceant homini credas memor illius esca,
 Quae simplex olim tibi sederit :*

Forſan igitur nec dulcia ſi quis ejuſmodi ſola comedat damnat ; male diſtinctus videtur locus, et dulcia jungendum cum conchyliis in hunc modum,

*simul assis.
 Miscueris elixa, simul conchyliis turdis
 Dulcia, se in bilem vertent.*

Si quis simul assa et elixa comedat, vel res quarum natura est diversa, veluti conchylia quæ sunt dulcia, et turdos, quorum caro est amarior, talis commistio bilem producet, et stomachum lædet, vel forsan *dulcia* vitio irrepsit in textum.

Cænam, ubi talis est commistio, appellat dubiam, v. 77. Vide itaque an non forte hic scripserit autor, *se dubia in bilem vertent*. Ubi Librariorum incuria *dubia* transpositum est in initium versus, cum sic non constaret metrum, mutatum est in *dulcia*.

2 S E R M. III. 220.

*ergo ubi prava
Stultitia, hic summa est insania.*

Forsan legendum *ibi parva*; ita sensus erit concinnus: nempe, si quis agnam gestet læstica, eamque tractet pro filia, illi destinando maritum, ab omnibus tenebitur pro mente capto: sed hujus levis et tolerabilis est stultitia, si cum scelere illius conferatur, qui gnatam suam devovet pro agna, *hec summa erit insania*.

2 S E R M. III. 318.

Major dimidio.

Interpretes credidere hæc verba continere responsum, quod ranula dedit matri, roganti quan-

ta fuerit bellua quæ cognatos suos eliserat, nec quidquam inibi notarunt *Horatio* indignum. Primus *Bentlejus* animadvertit ridiculum esse, parvulam introducere dicentem bovem dimidio majorem rana, etiam postquam se inflasset. Quare cum hoc existimasset minime convenire *Horatio*, non dubitavit quin mendum subesset, et cum nullius Ms. vel editi codicis auxilio tolli posset, ex ingenio emendare voluit, et pro *dimidio* reposuit *pernimio*. *Cuningamius* etiam propter eandem rationem textum credidit corruptum : quoniam autem mater non semel natam interrogavit de belluæ istius magnitudine, ille putavit ranæ ad singulas questiones, singula responsa præbenda ; quare ita correxit,

illa rogare

*Quantane? Num tantum, sufflans se, magna
fuisse?*

Major. dein : num tantum. Major.

Mirum equidem omnes interpretes ante *Bentlejum*, tam patienter tulisse, hoc (ut putabant) ranulæ responsum. Nec minus tamen mirandum *Bentlejum* et *Cuninganium* perspicacissimos illos criticos, qui perspexerunt certissime tam insulsum responsum *Horatio* maxime indignum, rectam viam eum vindicandi non vidisse. Omnino enim sanus videtur textus, et sensum continet acerrimi iudicii autore dignissimum ; neque a Librariis hic quidquam peccatum, sed tantum ab inter-

Si quis simul assa et elixa comedat, vel res quarum natura est diversa, veluti conchyliæ quæ sunt dulcia, et turdos, quorum caro est amarior, talis commistio bilem producet, et stomachum lædet, vel forsan *dulcia* vitio irrepsit in textum.

Cænam, ubi talis est commistio, appellat dubiam, v. 77. Vide itaque an non forte hic scripserit autor, *se dubia in bilem vertent*. Ubi Librariorum incuria *dubia* transpositum est in initium versus, cum sic non constaret metrum, mutatum est in *dulcia*.

2 S E R M. III. 220.

*ergo ubi prava
Stultitia, hic summa est insania.*

Forſan legendum *ibi parva*; ita ſenſus erit concinnus: nempe, ſi quis agnam geſtet leſtica, eamque tractet pro filia, illi deſtinando maritum, ab omnibus tenebitur pro mente capto: ſed hujus levis et tolerabilis eſt ſtultitia, ſi cum ſcelere illius conferatur, qui gnatam ſuam devovet pro agna, hæc *ſumma erit insania*.

2 S E R M. III. 318.

Major dimidio.

Interpretes credidere hæc verba continere reſponſum, quod ranula dedit matri, roganti quan-

ta fuerit bellua quæ cognatos suos eliserat, nec quidquam inibi notarunt *Horatio* indignum. Primus *Bentlejus* animadvertit ridiculum esse, parvulam introducere dicentem bovem dimidio majorem rana, etiam postquam se inflasset. Quare cum hoc existimasset minime convenire *Horatio*, non dubitavit quin mendum subesset, et cum nullius Ms. vel editi codicis auxilio tolli posset, ex ingenio emendare voluit, et pro *dimidio* reposuit *pernimio*. *Cuningamius* etiam propter eandem rationem textum credidit corruptum : quoniam autem mater non semel natam interrogavit de belluæ istius magnitudine, ille putavit ranæ ad singulas questiones, singula responsa præbenda ; quare ita correxit,

illa rogare

Quantane? Num tantum, sufflans se, magna fuisset?

Major. dein : num tantum. Major.

Mirum equidem omnes interpretes ante *Bentlejum*, tam patienter tulisse, hoc (ut putabant) ranulæ responsum. Nec minus tamen mirandum *Bentlejum* et *Cuningamium* perspicacissimos illos criticos, qui perspexerunt certissime tam insulsum responsum *Horatio* maxime indignum, rectam viam eum vindicandi non vidisse. Omnino enim sanus videtur textus, et sensum continet acerrimi iudicii autore dignissimum ; neque a Librariis hic quidquam peccatum, sed tantum ab inter-

pretibus, qui putarunt verba hæc responsum ranulæ continere, cum revera pars sint narrationis auctoris, et de ranæ matris, non autem bovis magnitudine intelligenda; sic nempe, cum mater se eo usque inflasset, ut jam dimidio major esset, quam quum se primo inflare cæpisset, iterum rogavit, an æque magna fuisset ista bellua, ac ipsa nunc esset. Sic igitur distinguendus est textus.

illa rogare

Quantane? num tantum, sufflans se, magna fuisset?

Major dimidio, num tantum?

In quibusdam Codd. extat, *num tantum se inflans, sic magna fuisset*. Quæ lectio maxime perspicuum habet sensum, scilicet ranam, primum, ubi se leviter tantum inflasset, rogasse; deinde cum perstitisset se inflare donec dimidio major facta esset, tunc iterum rogasse.

Anno 1722. ineunte, cum jam ab omnibus tere-
retur *Cuningamii* editio *Horatiana*, quæ nuperrime
in lucem prodierat, ego hanc meam de hoc loco o-
pinionem, cum celeberrimo *Snappio*, et eruditissimis
Collegii *Etonensis* rectoribus et Magistris, atque
plerisque aliis viris doctis communicavi, illi om-
nes eam novam judicabant, et plerique tanquam
verissimam probabant. Hoc ideo monendum putavi,
quia vidi nuper (si probe memini in epistola criti-
ca in *Phædrum Bentleji*) locum hunc eodem modo
explicatum.

2 Serm.

2 SERM. VI. 29.

*Quid vis insane, et quas res agis ?
improbus urget*

*Iratis precibus. Tu pulses omne quod
obstat,*

*Ad Mæcenatem memori s; mente re-
curras.*

In multis Codd. extat,

Quid tibi vis insane, et quas res agis ?

Verum sic metrum una syllaba redundat. *Bentle-*
jus retinendum putat *tibi*, et ut vitio metri occur-
rat, legit,

Quid tibi vis insane, et quam rem agis ?

Cuningamius etiam retinet *tibi*, et in hunc mo-
dum corrigit,

Quid tibi vis insane, quæ agis rerum ?

Omnes fere interpretes putant hæc dicta *Horatio* ab
iis quos impellebat. Videndum autem an non po-
tius danda sint ipsi *Horatio*; quæ enim sequuntur,
sine dubio dicta sunt *Horatio*, ab eo quem impel-
lebat.

*tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.*

At cur eos qui præcedunt vocaret *insanos*? An quoniam non discedunt ex via, etiam ante quam sint moniti? *Acron* tamen in suo commentario, diserte dicit, *Quid tibi vis insane* usurpari solet cum præcedentes impellimus, quod cum minime congrue dici possit, probabile est, eum aliter locum legisse; et si ad narrationem attendamus, *isne* hic multo melius quam *insane* conveniet, et sententiæ, et metro.

Certe, nihil frequentius, quam, dum quis festinat, eos qui præcedunt impellere, et cum ipsis injuriose expostulare in hunc modum, *Quid stas? Quidni pergis de via? Isne? Ecquid tibi negotii est? Talia sæpe occurrunt apud Plautum.* Ita *Acanthio* sese alloquens, *Merc. Act. I. sc. II. v. 5.*

*eos qui adversum eunt, aspellito,
Detrude, deturba in viam, &c.*

Et ver. 9.

Et currendum, et pugnandum, et autem jurgandum est in via.

Item *Captiv. Act. IV. sc. II. v. 7.*

*proinde ut omnes itinera insistant sua.
Ne quis in hac platea negoti conferat quidquam
sui.*

Plau-

Plautina hæc *Horatius* videtur imitari, qui expostulationem suam ita inducit, v. 28.

*Luctandum in turba, facienda injuria tardis,
Quid tibi vis? Isne? ecquas res agis?*

Ita legendo, *tibi* quod in plerisque Mss. extat, retinetur, sensus optime constat, et metro justa sua mensura redditur. Quam facile erat *insane* formare ex *isne*? præcipue cum statim irarum mentio fiat, cum tamen iratæ preces non ejus sint qui impellit, sed illius qui impellitur?

2 S E R M. VII. 10.

*Vixit inæqualis, clavum ut mutaret
in horas;
Ædibus ex magnis subito se conderet,
unde
Mundior exiret vix libertinus honeste.*

Vide an non rectius hæc ita distinguantur,

*Vixit inæqualis: clavum ut mutaret in horas
Ædibus ex magnis: subito, se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste.*

Sæpius ex ædibus splendidis egrediebatur mutatis vestibus preciosis, ut se cum fastu ostentaret. Cur enim vestitum mutaret, nisi se populo monstrasset? Brevi intermisso spatio, se in popina aliqua

qua infami occultabat, ubi etiam infimæ sortis hominem puderet deprehendi.

I EPIST. I. 83.

Nullus in orbe locus Baiis præluet a-
mænis;

S; dixit dives; lacus et mare sentit
amorem,

Festinantis heri.

Nescio an alios mecum sentientes habiturus sim; quapropter dubitavi an apud me sententiam meam de hoc loco premerem; verum quandoquidem non agitur de focus et aris, liceat mihi opinionem meam proferre, pro qua tamen nequaquam pugnabo.

Ad nomen *heri* quærebam, an aliquid dictum esset de servis, idque mihi videor deprehendisse, exigua mutatione pro *dives* legendo *Davus*, quod nomen vulgo ponitur pro servo subdolo et callido, qui semper se immiscet negotiis domini. Saltem sensus non repugnabit; si servus præsentem domino *Bajas* laudaverit, ille statim illuc commigrabit.

Causa mutandi textus oriri potuit a v. 90. *Quid pauper?* Unde constare putabant prius loquutum de divite; quod etiam est certissimum; sine tamen ulla necessitate ea voce utendi. Nonne talem satis perspicue denotavit *heri* vocabulo? Divitem oportet esse qui servis imperat.

I Epist.

I EPIST. X. 47.

Imperat aut servit collecta pecunia cuique,

Pro aut vix dubitem reponere *haud*. Per pecuniam collectam, hic intelligit eam quæ non in usum comparatur, sed in arcam asservanda reponitur, vel, ut dicit, Epod. I. 33. terra premitur. Ita collectam pecuniam, dicit imperare cuique (quod indignum) non servire, quamvis v. seq.

Tortum digna sequi potius quam ducere funem.

Ita v. 45. non recusat quin castigetur, si videbitur plura cogere quam satis est, nec unquam a quærendo desistere.

*Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quam satis est, ac non cessare, videbor.*

I EPIST. XIII. 12.

Sic positum servabis onus.

Forte legendum *si*; jusserat enim v. 6. farcinam abjicere si gravaret; nunc monet, si non abjecerit, quo modo se decenter gerere debeat in conspectu *Cæsaris*.

I EPIST. XV. II.

non mihi Cumas
Est iter aut Baias leva stomachosus
habena,
Dicit eques.

Cur equo succenseat *Horatius*, qui fuetum iter profequitur? Majori cum ratione queretur equus se verberari, cum rectam insisteret viam quæ Cumam ducit, aut *Bajas*, quo quotannis ire solebat, et quo credere debebat nunc pergendum, nisi aliter monitus esset. Atque de equo loquente intelligendum argumento est, quod noluerit *Horatius* ultra contendere verbis, sed fræno illi imperare. Quare forte pro *eques* legendum *equus*. Quamvis et *eques* etiam pro jumento usurpatur.

I EPIST. XV. 29.

Impransus non qui civem dignoscere
hoste.

Quotquot vidi interpretes per *impransum* intelligunt *esurientem*. vel *famelicum*, qui dum fames urgeret, omnibus maledicebat, ut ita prandium sibi pararet, vel apud aliquem qui ejusmodi dictariis delectaretur, vel apud quempiam qui ejus maledicta timeret.

Nescio

Nescio quo fato vix a me impetrare possum, quin aliter sentiam. Cur enim *Manius* contra *Sycophantarum* morem cœnas magnorum maledictis ambiret? Blandiendo potius captantur divites, et parasiti sub urbanitatis umbra se mensis alienis ingerunt. Quod ipsum etiam *Horatius*, innuere videtur *Manium* fecisse, quum dicit, eum post absumpta bona paterna cœpisse haberi urbanum, v. 27.

Quare mihi *impransus* hic videtur potius significare *bene pransus*; non infrequens est scurris, omni obsequio divites sectari, et cum ad eorum mensas admissi sunt, tantisper officiose se gerere; ubi autem pulchre saturati sunt, suæ conditionis oblivisci, et liberius in omnes convivas invehi nullo habito discrimine, an noti sint, an peregrini, imo quandoque, ne ipsi patri familias parcere, quemadmodum *Horatius* alibi monet accidere in convivio, I Serm. IV. 88.

*E quibus unus ariet quavis aspergere cunctos,
Præter eum qui præbet aquam; post, hunc quæ-
que potus.*

I EPIST. XVIII. 3.

*Ut matrona meretrici dispar erit at-
que
Discolor, infido scurræ distabit ami-
cus.*

Negari nequit quin hæc lectio sensum perspicuum et satis commodum contineat ; forte tamen concinnius, pro *atque legeris æque*.

*Ut matrona meretrici dispar erit, æque
Discolor infido scurræ, &c.*

Facilis lapsus incuria Librarii.

I EPIST. XVIII. 112.

Det vitam, det opes : æquum mi animum ipse parabo.

A v. 107. recensuit quid convenire putet Deos precari, et deinde subjungit, v. 111.

Sed satis est orare Jovem.

Cur denuo repetit, *det vitam, det opes* ? An sensus erit, si *Jupiter* mihi bona fortunæ concedat, nempe, vitam et opes, ipse mihi animum æquum parabo. Egregiam vero laudem æquo animo ferre suam sortem, quando omnia cadunt ex voto.

Forſan pro *vitam* legendum *vel non*,

Det, vel non det opes.

Satis mihi erit *Jovem* orare ; si ve ro illi visum est quæ peto dare, si ve negare, æquo animo feram.

Ad talem animi moderationem hortatur *Dellius*, 2 Carm. III. ab initio.

Æquam

*Æquam memento rebus in arduis
 Servare mentem : non secus in bonis
 Ab insolenti temperatam,
 Latitia moriture Delli.*

Pulchre in hanc sententiam *Tasso* in suo poemate de *Hierosolymis* liberatis, *Solimannum* inducit, jactantem se quidquid divinitus de se constitutum fuerit, sive res bene, sive male cesserint, invicto animo fortunam suam subiturum, *Gerus. lib. Cant. X. Stanz. 24.*

*Girsi pur fortuna,
 O bona ; ò rea, com' é là su prescritto
 Che non ha sovra me ragione alcuna,
 E non mi vedrà mai se non invitto.*

I E P I S T. XIX. 13.

Exiguæque togæ simulet textore Catonem.

Non video quomodo hæc verba, *simulare* Catonem *textore* *exiguæ togæ*, ullis fidiculis torqueri possint, ut sensum commodum apte exhibeant.

Vetus interpres in locum sic commentatur, *textore* suppl. *cum*, *Textor* hic proprium nomen est inventoris *exiguæ togæ*.

Cruquius suppositam credit vocem *textore* (idque ut videtur non sine ratione) deinde hæc addit,
 quam

quam studiosis et doctis omnibus male consuluit
 sciolus aliquis in eradicanda syllaba prima τ^x *tex-*
tere in uno ex libris *Bland.* eaque substituenda quam
 nunc habemus, mirabiliter est deplorandum, deinde
 temeritatem stultus ut mutaret inscitia deteriore su-
 pra scripsit *textuque*. Cod. Silv. habet *terrore*, sed
 non sine lituris. Quid si legamus,

Exiguaque toga simulet textoque Catonem.

metaphoricôs a lanariis mercatoribus, qui inspecta
 texti margine de universo facile conjecturam faci-
 unt (hactenus *Cruquius*)

Liceat mihi etiam conjecturam meam offerre.
 Quidam Codd. habent *exiguaque toga*. Quid si
 forte scriptum,

Si quis vultu torvo ferus, ac pedo nudo
Exiguaque toga, simuletque ex ore Catonem.

Vel admittendo cæsuram,

Exiguaque toga simulet, exque ore Catonem.

Huic lectioni favet, quod *Lambinus* dicit quosdam
 viros doctos affirmare scriptum in quodam Cod.
tesquore. Ita legendo constabit sensus; vultu, vesti-
 tu et sermone simulabit modestiam *Catonis*, ut a-
 libi, 2 Serm. I. 64.

nitidus quæ quisque per ora
Cederet introrsum turpis.

2 EPIST. I. 31.

*Nil intra est oleam, nil extra est in
nuce duri.*

Magis proprie quis dixerit, *nil intra est in olea*, quemadmodum *nil extra est in nuce*. Et sine dubio ita scripsisset *Horatius*, si per metrum licuisset: quod proximum est, forte scripsit,

Nil intra est olea in, nil extra est in nuce duri.

Apud optimos autores, præpositio sæpe postponitur, præcipue apud Poetas, urgente necessitate metri, *Ovid.* 2 *Metam.* 802.

Neve mali spatium causæ per latius errent.

Sic *Lucret.* III. 376.

quibus e corpus nobis et viscera constant.

Et ap. *Virg.* *Ecl.* VI. 19.

injiciunt ipsi ex vincula fectis.

Ita quoque sæpissime reperias apud *Plautum*, ut *Amph.* *Act.* I. sc. v. 83.

Sed fugam in se tamen nemo convertitur.

Et *Afin.* I. I. 106.

Nec quò ab caveas.

Hic

Hic autem *in* facillime migravit in *m*, unde scriptum *oleam* ad quod, maxime præcedente præpositione *intra*, non attenderunt.

2 EPIST. I. 70.

*memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare.*

Forte pro *quæ* legendum *quia*. Ita facete a se invidiæ aut vindictæ suspicionem amovet, ne quis putet se ideo *Levi* carmina insectari, quoniam coactus erat ea addiscere sub ferula plagosi illius magistri *Orbilii*. Non raro accidit, ut parvuli, nimiam, ut ipsis videtur, magistrorum severitatem exosi, gravatim ad ea quæ præleguntur, attendant, imo aliqui etiam diu postquam a tristibus illis dominis manumissi sunt, eorum quæ ita olim didicerant, vix sine horrore se meminisse patiantur.

2 EPIST. I. 144.

memorem brevis ævi.

Videtur legendum *memores*, et referendum ad agricolæ, v. 139. Ignorata constructio causam dedit errori.

2 EPIST. I. 158.

*grave virus**Munditiæ pepulere.*

Diu est quod dubitaverim an genuina esset hæc lectio; sed quoniam omnes libros consentire videbam, nec quenquam interpretem repereram cui ea displicuisset, constitueram sententiam meam premere, et locum prætermittere. Cum autem nuper *Rutgersii* notas in *Horatium* percurrerem, animadverti illi etiam displicuisse vulgatam; ille pro *virus* fidenter putat reponendum *vi rus*, et non dubitat, quin ita restitui debeat locus.

sic horridus ille

Defluxit numerus saturnius, et grave vi rus
Munditiæ pepulere.

Quare, meam quoque conjecturam volui eruditorum judicio permittere.

V. 156. dicit *Graciam* artes intrulisse agresti Latio. Et sup. lib. I. Epist. XVIII. 5. de quorundam affectata morum rusticitate loquens, dicit,

Est huic diversum vitio vitium prope majus,
Asperitas agrestis, et inconcinna gravisque.

Forſan igitur hic locus legendus,

grave ruris

Munditiæ pepulere, sed in longum tamen ævum
Manferunt, hodieque manent vestigia ruris.

(nisi forsan ingrata videbitur repetitio *ruris*) id est, inconcinnam illam et gravem ruris asperitatem, magna ex parte pepulerunt culti Græcorum mores, non tamen usque adeo eam profligarunt, quin diu manserint, et adhuc etiam maneant vestigia quædam morum antiquorum agrestis Latii.

2 EPIST. I. 164.

Tentavit quoque rem, si digne vertere possset.

Secundum hanc lectionem, jejunos videtur sensus. Forte legendum, tentavit quoque *dein*. Postquam aliquandiu *Græcis* literis incubuissent, inquirere cæperunt quid pulchri in *Græcorum* scriptis contineretur: deinde experiri voluerunt, an ea digne vertere possent.

2 EPIST. II. 80.

cunctata sequi vestigia vatæ.

Multum variant hic codices, nec tamen ex ulla quam adhuc vidi lectione, exprimi potest sensus tolerabilis. *Bentley* conjicit legendum *non tactæ*. Mihi vera lectio colligi posse videtur ex v. 77.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes.

Unde

Unde pro *cunctata*, vix dubitem reponere *non cuncta*. Ita saltem locus hic pulchre conveniet cum illa sententia.

*Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et non cuncta sequi vestigia vatū.*

An expectas me carmina scribere posse inter strepitus urbanos ? liceat mihi ad exemplum omnium aliorum Poetarum fugere urbes, et me recipere in nemora et silvas.

ART. POET. v. 63.

sive receptus

*Terra Neptunus, classes aquilonibus
arcet*

Regis opus.

Non mare est vel *Neptunus*, quod naves tuetur contra ventos, sed agger exstructus immisso mari in portum.

Lambinus, quanquam nihil mutaverit in textu, locum explicat in hunc modum, sive (inquit) portus *Julius*, immisso in *Lucrinum* et *Avernum* lacum mari resectus, stationem præbeat (quod in *Augusto* effectum est,) &c.

Taurini in Ms. Cod. constat mutatam fuisse scripturam ; nunc autem in hunc modum extat *receptus*

Neptunus, et in *receptos* literas evidenter exarata est atramento differenti.

Vidi quoque Cod. Ms. in bibliotheca *Vaticana*, in quo patet mutatam fuisse scripturam, et has voces *receptus Neptunus* atramento diverso scriptas.

Forte ergo legendum,

sive recepto
Terra Neptuno, *classes aquilonibus arcet*,
Regis opus.

id est, sive agger ab *Augusto* extructus, opus vere Regium, immisso mari naves tuetur contra ventos.

ART. POET. 114.*

*Intererit multum Davusne loquatur
an heros.*

In quibusdam libris est *herosne*. Menagius putat, quoniam prosodia hanc lectionem respuit, interpolatores *herosne* mutasse in *an heros*. Existimat autem veram lectionem esse *Erosne*; et dicit *Antonium Augustinum* hujus emendationis meminisse; *Erotem* autem servum frugi et fidelem, bene opponi *Davo* servo versuto et fallaci. Menag. Amænit. Jur. Verum cum *Davi* et *Erotis* eadem sit conditio utpote servorum, in aliis autem quibus utitur exemplis, status aut fortunarum habitus semper sit diversus, et quasi oppositus, veluti, senis et juvenis, matronæ et meretricis, mercatoris et agricolæ, dum mo-

net

net, ut autor decorum fervet in sermone quem præbet loquentibus, ne dicta sint absque fortuna dicentis, non verisimile est eum exemplum instituisse inter *Davum* et *Erotem*, quandoquidem in conditione communi fervorum conveniunt.

Propter hanc rationem, forte pro *an Heros* reponendum *herusne*, aliter loquendum domino, aliter servo; facile per oscitantiam, Librarii pro *herusne* scribere potuerunt *an herus*, quod ut constaret metrum, postea mutatum in *an Heros*.

ART. POET. 248.

Offenduntur enim quibus est equus, et pater, et res.

Ad hæc verba, vetus interpres (ut refert *Cruquius*) dicit, *quibus est equus*, id est equites, et *pater*, senatores; *res*, divites et potentes. Pene eodem modo alii interpretes.

Locutio hæc, *res offenditur*, pro *divites offenduntur*, certe dura est. Non patitur constructionis regula, ut *quibus est* retrahatur ad *res*, ut, *quibus est equus*, intercessit enim *pater*, cui referri nequit. Nemo enim dixerit locum ita intelligendum; offenduntur quibus est *pater*, id est juvenes: periculum enim est, ne illi ejusmodi dictis oblectentur.

Verba videntur transposita, et unius vocis in suum locum reductione, forsitan vera restituetur lectio, ita scilicet,

Offen-

Offenduntur enim pater, et quibus est equus et res.

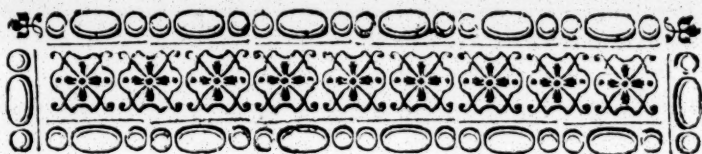
Sic planus erit sensus, *offenditur pater*, sive per hanc vocem intelligas *senatores*, sive eos qui liberos habent; illi enim cum maxime conspicui sint in rep. exemplo modestiæ aliis præire debent; hi, quia metuunt filiis, ne ipsorum mores corrumpantur, dum obscænis assuescunt. Offenduntur etiam *quibus est equus et res*, id est, equites et locupletes, qui honestiorem locum obtinent inter cives. *Porphyrionem* legisse, *quibus est equus et res*, patet ex ejus interpretatione, his verbis, *offenduntur enim*, id est, equites *Romani*, quibus honestus census est, proprietate sermonis delectantur.

ART. POET. 461.

Si curet quis opem ferre, et demittere funem.

Vidi in quibusdam Mss. *curat*. Forſan ſcribendum *currat*, feſtinandum enim, ut laboranti quamprimum ſuccurratur.

Loca quædam

OVIDII.

HEROID. EPIST. I. 91.

*U*id tibi Pisandrum, Polybum-
que, Medontaque *dirum*,
Eurimachique *avidas*, Anti-
noique *manus*,
Atque alios referam.

NON nihili est, quod rogat *Heinsius*, quare *Medon* dicitur *dirus*, quandoquidem *Odyss. 21. Ulysses* interfectis cæteris, illi fere uni procorum pepercit, ob modestiam et leviora delicta?

Forsan corruptus est textus, et *dirum* irrepsit pro *dicam*. Fatendum quidem retenta vulgata lectione, sensum satis integrum reddi per verbum *referam*, v. 93. nisi obstarat incommodum, quod præ-
vidit

vidit *Heinsius*, cui hac levi mutatione obviam situr. Nec ingrata, immo forsan magis venusta erit variata verbi repetitio, in tot procorum enumeratione interjecta una voce in medio, et alia ad finem orationis.

EPIST. III. 99.

*Nec tamen indignor, nec me pro con-
juge gessi.*

Indignor vix hic locum habere potest; non enim hoc nunc agit *Briseis* ut profiteatur, sibi non displicere quicquid de se statuere velit *Achilles*: sed se solatur innocentiae conscientia, quod officio suo non defuerit, nec ullam causam de se conquerendi dederit, siquidem conditionis suae memor (ut decebat captivam) se tanquam servam, non ut dominam aut uxorem gessisset. Quemadmodum *Oenone* in epistola ad *Paridem*, gloriatur se sibi nullius criminis consciam esse, nec ullam se deferendi causam dedisse. Agnoscit, miseram esse illarum sortem, quae dignae sunt poena quam patiuntur, v. 7.

Leniter, ex merito quicquid patiare ferendum est.

Quae venit indignae poena, dolenda venit.

EPIST. VI. 29.

timidumque mihi jurare coegi.

Timi-

Timidum nequaquam convenit advenæ quem *Hypsipile* interrogabat de vita *Jasonis*. Ille certo sciebat *Jasonem* vivere, idque sine ulla hæsitazione statim declaravit, lætus quod tam gratum nuncium afferret. Illa autem nondum metu deposito, ut *suspiciæ res amor est* noluit, nisi juranti fidem adhibere: quare hoc dictum videtur de *Hypsipile*, et legendum *timidaque*. Hanc etiam conjecturam confirmant, lib. vert. qui habent *timideque*, et v. 37. se fatetur hære inter spem et metum.

verum, si vivat Jason

Querimus, alternant spesque, timorque fidem.

EPIST. VI. 85.

*Illæ reluctantem curru deducere lunam,
Nititur.*

Poeta describit vires *Medæ*, quantum possit, non quid conetur efficere, ut v. 87.

Illæ refrenat aquas, obliquaque flumina sistit;

Illæ loco silvas, vivaque saxa movet.

Et porro seq. Vide ergo an non pro *nititur* reponendum *dicitur*. Poetæ, ubi magicas artes et vires carminum describunt, lunam cogunt non minus facile quam alia iis cedere. *Sabin.* in epist. *Paridis* ad *Oenon*, v. 83.

M

Tecum

*Tecum fideribus, tecum deducere lunam
Nubibus, et memini surripuisse diem.*

Metam. VII. 200. et seq. Medea gloriatur se fontibus, rivis, mari, faxis, ventis, feris, montibus, &c. imperare, et v. 207. jactat se lunam non minus habere obedientem.

*Te quoque luna traho, quamvis temerata labores
Æra tuos minuant.*

Sic Virgil. Ecl. VIII. 69.

Carmina vel calo possunt deducere lunam.

Et Horat. Epod. 17. Canidiam inducit inter alia quæ efficere possit, et hoc recensentem, v. 77.

et polo

Devipere lunam vocibus possim meis.

Lucanus de viribus Magarum Thessal. VI. 499.

illis, et sidera primum

Præcipiti deducta polo, Phæbeque serena, &c.

Cum igitur alii Poetæ, et ipse quoque Ovidius, sæpe alibi lunam magis et veneficis absolute subjiciant, an censendus est hic dubitare de illius obsequio, cum dicat omnia alia in rerum natura, ad nutum imperantis certo flecti?

Critici observant has voces *dicitur* et *nititur*, sæpe a Librariis confundi.

Epist.

EPIST. IX. 9.

*cui nox (si creditur) una
Non tanti, ut tantus conciperere fuit.*

Ovidius alias potius in stabilienda quam enervanda famæ antiquæ autoritate laborat. Non vult ut quisquam in dubium revocet historiam *Saturni*, faxum pro nato *Jove* devorantis, *Fast. IV. 203.*

*pro magna teste vetustas
Creditur, acceptam parce movere fidem.*

Portentosam illam *Pasiphaes* historiam denarrans, certam affirmat, *nota caro*, *Art. Am. lib. I. 297.* Hic igitur legendum videtur, sic creditur.

EPIST. XII. 20.

*At tibi Colchorum (memini) regi-
na vacavi.*

Quorsum diceret *Medea* se meminisse officiorum suorum in *Jasonem*? Raro quisquam obliviscitur, quid in alium contulerit. Magis verisimile est illam *Jasoni*, quasi immemori, exprobrare sua in illum beneficia; ut infra rogat, an oblitus est orationis supplicis et blanditiarum, quibus usus est in primo suo adventu? *v. 71.*

Nostin? an exciderunt mecum loca, &c.

Forſan igitur legendum *meminin*? id eſt *meminiſtin*? Sæpe apud Poetas tales occurrunt ſyncopæ, ut apud *Horat. diſſiſſe* pro *diſiſſe*, 2 Serm. III. 169. *evaſti* pro *evaſiſti*, 2 Serm. VII. 68. *Ereſſemus*, 1 Serm. V. 79.

Sic apud *Virg. extinxem*, An. IV. 606. *traxe* V. 786.

Apud *Ovid. Metam. XI. 473.* ubi vulgo legitur *abſit*. *ſac.* a *Cruce* ex *Prifciano*, contendit legend. *abſit* pro *abſtitit*.

EPIST. XIII. 122.

Promptior eſt dulci lingua retenta mora.

Forſan pro *promptior* reponendum *comtior*. Non enim videtur dicere velle moram illam compenſandam poſtea facilitate et velocitate ſermonis, ſed innuere, verbis fractis, et in partes quaſi diviſis quandam ineſſe gratiam.

LIB. AMOR. 2 Lib. VI. 25.

non tu fera bella movebas :
Garrulus, et placidæ pacis amator e-
ras.

Pro *et* reponendum videtur *at*, id eſt, quamvis *Garrulus*, tamen contra morem *Garrulorum*, amator
eras

eras pacis. Ideo eum opponit coturnicibus semper
inter praelia viventibus, v. 27.

Forſan etiam rectius diſtinxeris, legendo,

non tu fera bella movebas

Garrulus : at placide pac.

ART. AMAT. I Lib. 325.

*Hanc tamen implevit vacca deceptus
acerna,*

Dux gregis.

Melius videtur *tandem*. Cum ſe a tauro præ
vaccis neglectam videret, ut eum falleret, ſe inclu-
ſit vaccæ acernæ, atque ita *tandem* voti compos fa-
cta eſt.

LIB. I. 428.

ne didiciſſe juvet.

Locus difficilis. Vide an expediri poſſit, legendo
dedidiciſſe. Verſu præcedenti, excuſationem affert,
ut ſe defendat a mercibus emendis, quia nempe
non habet apud ſe nummos. Cum ſe contentam
fore dicit *Syngrapha*, ille ſe etiamnum tuetur quaſi
neſciat ſcribere, literarum oblitus.

Lib.

LIB. II. 530.

Dedecet ingenuos tadia ferre sui.

Ut vulgo legitur, nequaquam convenit textus cum præcedentibus, ubi suadet ad patiendum, et amicæ imperia ferenda. Versu quoque 533.

*Nec maledicta puta, nec verbera ferre puella.
Turpe.*

Videtur mendum subesse. Sensus optime constabit legendo,

Et decet ingenuos tadia ferre.

HALIEUT. V. 4.

pugnant virtute leones.

Poeta dicit naturam singulis animantibus arma ad se tuendum convenientia ministrasse, eaque in plerisque enumerat. Non omittenda erant arma leoni propria. Ita sensisse *Heinsium* constat, cum conjicit pro *virtute* legendum *rictuque*.

Quid si forsan *sic ungue*? Ex ungue dignoscitur leo. Legendo autem,

pugnant sic ungue leones.

exhibetur 70 *sic* quam vocem oratio videtur exigere, quæ desideratur legendo *rictuque*. Elegans est repetitio,

virtute

vitulus sic namque minatur, sic dama fugiunt; cauda sic scorpius ictu; pennis sic evolat ales. Quare etiam v. 5. pro et reponendum videtur sic, sic mor-su canis.

Atque ita legendo, integra, et forte magis elegans erit oratio in hunc modum,

*vitulus sic namque minatur,
Qui nondum gerit in tenera, jam cornua fronte,
Sic dama fugiunt; pugnant sic ungue leones;
Sic morsu canis, et cauda sic scorpius ictu;
Concussisque levis, pennis sic evolat ales.*

DEMOPH. PHYL. V. 45.

*Denique Threicia veni rate, non dare Phyllis
Quam potuit, jussit tardius ire ratem.*

Quum locum hunc expenderem, volui primum, (quod semper faciendum puto) experiri an ex vulgata lectione, elici quovis modo posset sensus commodus. Atque hunc mihi sensum ferre videntur illa verba. Veni nave *Threicia*, quæ cum esset *Phyllidis*, ab ipsa pendebat quamdiu me retinere vellet, eam non dare; et postquam dedisset, remigibus mandata dedit, ut lente procederent in itinere. Primo quidem intuitu, nihil hic apparet incongrui.

Multa

Multa tamen sunt quæ suadeant, Poetam non ita loquutum.

Primum enim constat ex *Phyllidis* ad *Demophoon-*
tem epistola, illum rediisse suis navibus, quas *Phyl-*
lis reficiendas curaverat, Heroid. II. 45.

*At laceras etiam puppes furiosa refeci,
Ut qua defereretur, firma carina foret.*

Deinde, supponamus *Phyllida* ægre illi navem concessisse; at quorsum remigibus imperaret, ut tarde procederent? Debuisset potius postquam ex portu solvere permisisset (si modo illius amore capta esset) nautis diligentiam commendare, ut eum citius redeuntem videret.

Præterea, ut nunc extat textus, *Demophoon* culpam suæ moræ rejicit in *Phyllida*, quam tamen constat eum in se recipere, ut suum in illam amorem testatum faciat. Ili in memoriam revocat, ut cognatorum convicia, sibi neglectum patris, et patriæ exprobrantium spreverit; ut facile ventos adversos optaverit, et sic causam morandi haberet; ut gavisus sit quum mare videret procellosum; utque sæpe post diem discedendi constitutum, tamen remanserit.

Quum ergo juxta vulgatam lectionem textus cum reliqua narratione minime cohæreat, sine dubio vitiatus est. Proxime videndum quo modo verisimili possit restitui. Unius quidem vocis in versu hexametro transpositione, et levi in pentametro mutatione,

tatione, lectio exhibetur juxta quam sensus redditur concinnus, et omnia probe consistunt, nempe in hunc modum,

*Denique Threicia rate non veni, dare Phyllis
Quam potuit, jussi tardius ire meam.*

Ita *Demophoon* fatetur se reditum suum non accelerasse, noluisse enim nave *Threicia* venire, quam *Phyllis* statim dare potuisset, sed voluisse potius expectare donec sua reficeretur.

DEMOPH. PHYL. 71.

patria quoque jactor in illa.

Heinsius dicit pro illa scribendum ipsa. Vide an non melius aula. Dixit omnia turbata in domo paterna, nec in ipsa regia sibi licere quiescere.

M E T A M.

LIB. I. 407:

*Quæ tamen ex illis aliquo pars humi-
da succo ;
Et terrena fuit, versa est in corporis
usum.*

*Quod solidum est, flectique nequit
mutatur in ossa.*

Quid sibi vult humidiores partes lapidis versas in usum corporis ? Annon ossa et venæ etiam in ejus usum inserviunt ? Constat *Ovidium* in hujusmodi mutationibus enarrandis, partes corporis pro diversa illarum natura distinguere ; et monere, singulas ex mutato corpore, concedere in illas quarum natura similis est in novo. Sic in mutatione, *Echus* dicit ossa devenisse saxum, vocem restitisse, et humidiores partes abiisse in aera, *Metam.* III. 397.

in aera succus

Corporis omnis abit : vox tantum atque ossa supersunt :

Vox manet ; ossa ferunt lapidis traxisse figuram.

Similiter in transmutatione *Myrrha* in arborem, dicit ungues pedum extensos in radicem ; firmiorem autem partem arboris factam ex ossibus ; medullam mansisse in medio novi corporis ; sanguinem mutatum in succos, &c. *Metam.* X. 490.

ruptosque obliqua per ungues

Porrigitur radix, longi firmamina trunci :

Ossaque robur agunt, mediaque manente medulla,

Sanguis it in succos : in magnos brachia ramos ;

In parvos digiti : duratur cortice pellis.

Quivis crederet debuisse eum eandem insistere viam, in describenda mutatione lapidum in corpora humana ; indicare, nempe, ex quibus partibus lapidis factæ sunt singulæ in corpore humano ; atque ita fecisse in plerisque constat ; dixit, nempe, maxi-

me solidas partes lapidis devenisse ossa ; illas quæ venæ fuerant in lapide factas venas in homine ; solum non indicat in quas partes humani corporis mutatæ sunt humidiores partes lapidis : desiderantur adhuc in corpore novo ; caro, sanguis, et medulla ; hæc, sine dubio, sunt humidum in corpore humano, quæ si dixisset *Ovidius*, successisse in succum lapidis, integram exhibuisset mutationem ; interpretes conveniunt, quod dictum est de humidis et terrenis partibus lapidis versis in *usum* corporis, intelligendum quasi dixisset versas in carnem et sanguinem. At quam coacta et violenta est hæc expositio, et quam longe abest hæc phrasis a perspicuitate *Ovidiana* ?

Non dubito quin corruptus sit textus, atque etiam mihi videor unius literulæ mutatione scripturam *Ovidii* deprehendere ; nempe, pro *usum* reponeudo *udum*. Quid clarius dici potest ? Humidæ et terrenæ partes lapidis versæ sunt in *udum* vel humidum corporis humani, id est, in carnem, sanguinem, et medullam, in corpore humano.

LIB. I. 711.

Atque ita disparibus calamis compagine ceræ,

Inter se junctis nomen tenuisse puellæ.

Cum dicitur *Pana* tenuisse nomen puellæ calamis disparibus inter se junctis ; ut sensus sit inte-

ger, necesse est subaudiatur, *appellando fistulam syringa*, vel, *tribuendo fistulae nomen syringis*, aut quid simile. Cur autem ad tales *Ellipses* confugiendum, cum exigua mutatione sensus facilis et perspicuus reperiatur, nempe, pro *tenuisse*, legendo *tribuisse*, vel *donasse*, viz. *Pana*, cum loco syringis cannas palustres (in quas illa mutata erat) tenuisset, dum Nympham ereptam lugens suspirat, animadvertisse oris sui halitum tenuem quendam, eumque auribus non ingratum sonum efficere in arundinibus, atque inde occasionem arripuisse novae fistulae conficiendae, junctis calamis quibusdam disparibus, et huic novo instrumento musico nomen indidisse *syringis*, in memoriam Nymphae ita nominatae, quae cum fugiens, mutata erat in cannas palustres.

Credibile est *τὸ tenuisse* irrepsisse in textum, ex v. 705.

Corpore pro Nymphæ cannas tenuisse palustres.

Ibi autem sine dubio *tenuisse* est probum, hic vero commode admitti nequit.

LIB. II. 21.

Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus.

Hujus loci sensus (ut in textu extat) alius esse nequit, quam *Phaetonta*, quam primum illi datus est

est ingressus in solis palatium recta versus patrem processisse. At cui lectori hoc persuaserit *Ovidius*? Jure quivis mirabitur non potius dixisse juvenem illum ad tam propinqui solis conspectum, nimio radiorum fulgore perculsum, se statim corripuisse, nec ulterius progredi ausum, præcipue cum v. immediate sequenti, diserte dicat eum *procul constituisse*, cum scilicet nequiret solis visum sustinere. Et inf. v. 40. solem, cum eum ad se accedere jussisset, micantes suos radios aliquantisper seposuisse, ut sine oculorum offensione progredi posset.

Quare nisi Poeta sensui communi, et sibi ipsi contradicere censeatur, credendum est hic subesse aliquod mendum. Variant Codd. quidam habent *vertit* vestigia, alii *flectit*, quorum utrumvis magis convenit narrationi. Sed cum nimium recedant a vulgata, nec, si modo ita scriptum fuisset, ulla idonea reddi posset mutationis ratio, verisimile est aliam fuisse lectionem veram, non tam longe a recepta dissentientem. Proxime quidem accedit *auferit*, modo *Latine* satis dicatur *auferit vestigia*. Et s. finalis in *patrios* causam præbere potuit, mutandi *au* in *sua*. Sed optime convenire videtur *refert*, ut de *Thisbe* ad conspectum corporis moribundi. *Metam. IV. 133.*

tremebunda videt pulsare cruentum

Membra solum, retroque pedem tulit.

Sciolis interpolatoribus causa mutationis fuit, quum nescirent *re* ancipitem esse sequente consonante, quæ

quæ alicunde non est inserta, ut in *recido*, *reduco*, *refero* aliisque. Vid. Not. Oudendorpii ad *Lucan.* lib. III. 113. Aperte etiam *Ovidius* primam producit in hac ipsa voce, *Metam.* II. 303.

suumque

Retulit os in se.

Et *Sabin.* in epist. *Demophoontis* ad *Phyllida*,
et misera retulit acta domus.

L I B. II. 50.

temeraria dixit

Vox mea facta tua est. Utinam promissa liceret,
Non dare.

In excerptis *Calandra* legitur *facta tibi*. Forſan legendum *fata tua*, vel *fata tibi*, mea temeraria promiſſio cauſa eſt tui exitii. Idem fere, aliis verbis dicit, v. 88. poſtquam eum longa oratione monuiſſet iſtantis periculi, hortatus ne in ſua tam pernicioſa ſententia perſtaret, v. 88.

At tu funeſti ne ſim tibi muneris autor,
Nate cave.

Confirmatur etiam hæc conjectura, a ſimili prorsus locutione *Apollinis*, *Hyacinthi* extincti mortem deſcentis, et culpam in ſe rejicientis, *Metam.* X. 189.

mea

mea dextera leto

Inscribenda tuo est, ego sum tibi funeris autor.

Forſan etiam hic pro eſt legendum aſt, in hunc
modum,

temeraria dixit,

*Vox mea fata tua. Aſt utinam promiſſa liceret,
Non dare.*

LIB. II. 553.

*Pallas Erichthonium, prolem ſine ma-
tre creatam,*

*Clauserat Actæo texta de vimine ciſta,
Virginibuſque tribuſ gemino de Cecro-
pe natiſ,*

*Hanc legem dederat, ſua ne ſecreta
viderent.*

In plerique editis, et nonnullis etiam Mss.
ante v. 556. legitur (exigua in quibuſdam varia-
tione)

*Servandam dederat, ſed enim inconfeſſa quid eſ-
ſet.*

*Heinſius illum verſum cenſet tollendum, aut ſi
admittatur, putat v. 556. legendum,*

legem addiderat,

ne

ne quem offendat odiosa repetitio 78 *dederat*, quod extat in v. suspecto.

Nisi me moveret tanti viri autoritas, genuinum existimarem illum versum; sensus enim postulare videtur, ut expresse dicatur cistam traditam sororibus illis custodiendam; nisi enim illarum curæ commissa fuisset, non ita magnum foret delictum in illam introspectiendi. Demandatum etiam illis hoc munus constat ex v. 558. ubi laudantur duæ ex sororibus, quod fideliter officio suo functæ sint, cistam diligenter servando, non curiose in illam introspectientes.

commissa duæ sine fraude tuentur.

Pandrosos atque Herse.

Melius igitur videtur hunc versum in textum recipere. Si vero conjecturæ indulgere liceret, pro *servandam* legerem *signatam*. Hujus lectionis, quod sciam, nullus meminit; variare autem codices constat, quum *Heinsius* dicat meliores habere *servandam*. Et pro *signatam* facit, quod v. 560. *Aglauros* dicatur nodos manu diduxisse. *Lactantius* etiam hanc fabulam perstringens, hæc habet, Cur igitur virgo cum puerum cum dracone conclusum, et *obsignatum* tribus virginibus *Cecropidis* commendavit? *Lact.* de falsa relig. cap. 16.

LIB. II. 774.

vultumque ima ad suspiria duxit.

Pluri-

Plurimum hic variant Codd. et in loco corrigendo vel explicando, multum laborant interpretes. Equidem si præpositio jungatur cum *suspiria*, difficile erit probum, et *Latina* linguæ congruum efficere sensum; at si construatur cum *vultum*, nihil facilius; duxit ima suspiria ad *vultum* Dex. Invidia, visa insigni *Palladis* forma, ingemuit, et ex imo pectore duxit suspiria. Mira certe hic est verborum transpositio: at multa reperias apud *Ovidium* loca, ubi minime observat naturalem conjunctionum cum verbis ordinem, ut infra v. 802.

Neve mali spatium causæ per latius errēt.

Et Metam. IV. 541.

Leucotheeque Deum cum matre Palæmona dixit.

Apud alios etiam Poetas, non infrequens est insignes transpositiones videre, *Virg. Ecl. VI. 19.*

injiciunt ipsis ex vincula servtis.

LIB. IV. 131.

*Utque locum, et versam cognovit in
arbore formam,
(Sic facit incertam pomi color) hæret
an hæc sit!*

Vulgo legitur *visam*, *versam* probatur *Ciosano* et *Hæinsio*: qua de causâ hanc lectionem prætulerint,

non equidem video. Nihil enim est in textu quod innuat ullo modo formam arboris mutatam; solum, radicem arboris *Pyrami* sanguine madefactam, mora pendentia statim colore *Panicio* infecisse. Causa hæsitationis *Thisbe* fuit, quod quamdiu formam arboris spectaret, certo cognovit eandem esse, et eodem loco stare quo pacti erant convenire, colorem autem pomorum videbat non esse eundem.

Legendum itaque videtur *veram*, *Thisbe* vidit, et certo scivit ipsissimam esse arborem, mirans interea colorem pomorum tam subito immutatum. Facile mutari potuit *veram* in *versam*, sive Librariorum incuria, sive sciolorum audacia, qui, quoniam *Ovidius* totus est in mutationibus, hic etiam vocem illam substituere voluerunt: postmodum alii perspicientes *Thisben*, de loco et arbore nequaquam dubitasse, crediderunt *visam* melius convenire.

LIB. IV. 662.

*Clauserat Hippotades æterno carceræ
ventos.*

Multum variant hic codices, et ad veram lectionem restituendam plurimum (frustra licet) laborant Critici. Quidam Codd. habent *externo*. Miror nulli in mentem venisse *hesternos*, quod parum a vulgata recedit, minus etiam ab *externo*, prout exstat in Cod. *Leydensi*; narrationi autem apprime convenit. Quid facilius? *Æolus*, ventos qui heri violentius spiraverant, jam carceri incluserat.

A ver-

A versu 620. narrat Poeta, quomodo *Perseus* a ventis discordibus hac illac per omnes mundi plagas jactatus esset, donec cadente die, veritus se non si credere, in orbe *Hesperio*, *Atlantis* regno constitisset, ut tantisper ad insequentem usque auroram conquiesceret: die autem sequenti, cum exortus esset *Lucifer*, cælo sereno et pacatis ventis, iter continuaverit.

LIB. V. 378.

At tu pro socio, si qua est mihi gratia, regno.

Forſan legendum, *ſi qua et mihi gratia*. Cauſa tibi mecum communis eſt, v. 371.

*cur non matrisque tuumque
Imperium proſers?*

At ſi de tuo honore minus ſolicitus es, ſaltem mihi hanc gratiam concede.

LIB. V. 390.

*Frigora dant rami. Tyrios humus
humida flores.*

Nihil hic eſt quod lectorem moretur, ſi verba ſerſim ſpectemus. Cur autem repetit, quod dixerat verſibus immediate præcedentibus?

*Silva coronat aquas, cingens latus omne, suisque
Frondebis, ut velo, Phæbeos submovet ictus.*

An non ramos præbere frigora, et silvas summove-
re suis frondibus ictus solis, idem sunt, verbis eti-
am non multum diversis? Igitur, quandoquidem
silvam laudaverat, quod frigus suppeditet ab um-
bra arborea, ut loquitur Metam. IX. 129. credibile
est, eum hic alium indicasse usum arborum, et *frigi-*
gora loco alicujus alterius vocis irrepsisse in textum.

Poetis familiare est, ubi oblectamenta et orna-
menta Nympharum describunt, illis non solum flo-
res, ut rosas, violas, lilia, &c. præbere, sed etiam
myrteta, philyras, et alia ejusmodi ad coronas con-
ficiendas; ita *Horatius*, I Carm. XXXVIII. 2.

*Displicent noxa philyra corona,
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.*

Ovidius locum memorans quo venerat *Dryope* coro-
nas datura Nymphis, juxta lacum constituit myrte-
ta, *Ovid Metam.* IX. 334.

*Est lacus acclivi devexo margine formam
Litoris efficiens; summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia; quoque
Indignere magis, Nymphis latura coronas.*

Sic etiam *Fast.* V. in descriptione convivii, non flo-
rum tantum, sed philyrarum etiam meminit, a
v. 335.

Tem-

*Tempora sutilibus cinguntur tota coronis,
 Et latet injecta splendida mensa rosa,
 Ebrius incinctis philyra conviva capillis
 Saltat, &c.*

Jure igitur quis rogaverit, cur contra suum morem, dum campum laudat qui Nymphis flores ministrat, non etiam myrtetorum meminerit, aut philyrarum, quibus in fertis componendis utebantur? Quare probabile pro *frigora dant rami*, legendum, *dant philyras rami*.

Ita tolletur incommodum frivolæ repetitionis, et quod deesse videbatur, restituetur.

Mutatio oriri potuit ex minus intellecta voce *philyras*, cujus loco reposuerunt aliam notæ significationis, non prorsus absimilem, quam etiam videbant bene convenire, cum sermo esset de umbra tumente ab æstu solis.

LIB. VII. 576.

*locus est in crimine. Notis
 Semianimes errare viis, dum stare
 valebant,
 Adspiceres; flentes alios, terraque ja-
 centes.*

Notant interpretes, plurimum hic variare codices. Pro *notis* v. primo, quidam habent *notus*, ali
totus

totus, solus, natus, parvus : alii vero, *parvo, pravo, magno, morbi*. *Heinsius* dicit sibi placere *imprimis morbi*, nisi scribas,

locus est in crimine : totis

Semianimes errare viis.

Vel, *notis viis*. Interea non dissimulat, versum hunc inter suspectos referendum.

In v. 577. ut monet *Ciofanus*, pro *dum stare valebant*, in uno Vatic. extat, *dum stare putabant*. Hoc *putabant* interpolatores sapit, cum crederent, posse ægris restare vires ad standum, quæ non sufficiunt ad ambulandum.

Nescio an eruditorum suffragio conjectura quæ mihi occurrit probabitur. Quisquis periclitantium, aut in extremis versantium varios recenset affectus, imprimis quorundam pietatem, Divinam operam implorantium notabit ; quod hoc etiam casu factum fuisse repetit *Eacus*, cum monet vulgus ad Deorum templa et aras confugisse. Quidni illi etiam quos in agris pestis deprehenderat, vota Deis conciperent ? Forte igitur legendum,

votis

*Semianimes orare piis, dum stare valebant,
Aspiceres ; flentes alios.*

Aut si nimia est hæc mutatio, legas,

notis

*Semianimes orare viis, dum stare valebant,
Adspiceres ; flentes alios.*

Eodem

(III)

Eodem prorsus modo, cum navem submergerent
fluctus, navigantium affectus describens *Ovidius*,
Metam. XI. 539.

*Non tenet hic lacrimas,
hic votis numen adorat.*

LIB. VII. 687.

*Quæ petit ille refert, sed quæ narra-
re pudori est,
Qua tulerit mercede, filet.*

Quomodo dici potest *Cephalus* ea filere quæ pu-
dori est narrare? *Æaco* narrat se ab aurora raprum,
sed præ amore in conjugem suam *Procrin*, Deæ am-
plexus sprevisse. Haftenus nihil quidem cujus eum
pudere debeat. Secus vero est in eo quod sequitur;
ubi narrat, quomodo uxoris suæ dignissimæ fidem
soliciterit, adeo ut illam (post mille tamen re-
pulsas) immensis oblatis divitiis pro una nocte,
tandem dubitare coegisset. Cui non pudorem in-
cutere debuit tale consilium? Ipse fatetur neminem
sanæ mentis, non debuisse summa fide quam in il-
la expertus erat, contentum esse. Post hæc, quid
licet suspicari, quod *Cephalus* tacuisse putetur præ
pudore? Quin etiam narrat, ut *Procris*, post hanc
offensam, se ab illius consortio ad tempus subduxerit;
posteaque, cum ejus precibus victa, se illi red-
didisset, in tesseram animi pacati canem suum et
jacu-

jaculum tradiderit: quivis hanc historiam relegens, crederet *Cephalum* nihil prorsus dissimulasse, præcipue non tacuisse qua mercede jaculum tulerit; nec alium puduisset talia referre. Quamobrem non dubito quin textus sit corruptus, præcipue cum hic variant codices scripti simul et impressi. Narrationi magis conveniet, si legatur,

*Qua petit ille refert, nec quæ narrare pudori est,
Qua tulerit mercede, silet.*

Ex *Ovidii* scriptis patet eum existimare, decere virum probum, amico de rebus ejus inquirenti, aperte respondere, nec quidquam celare, quanquam sic cogeretur ea narrare aliquando, quæ parum ad sui honorem faciunt. Sic *Metam.* IX. 4. *Achelous* *Theseo* causam tristitiæ roganti,

*Triste petis munus, quis enim sua prælia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine.*

Et infra v. 53.

certum mihi vera fateri.

Sic etiam *Neritius Macareus* suos et sociorum casus *Achæmenide* narrans, non dissimulat ignominiosam in suis mutationem, *Metam.* XIV. 279.

Et pudet, et referam.

LIB. VIII. 855.

*o qui pendentia parvo
Æra cibo celas.*

Rectius videtur *pravo*. Nam cibus ille insidiosus est; ideoque alibi *Ovidius* hos cibos appellat *fallaces*, *Metam.* XV. 476.

Nec celate cibus uncos fallacibus hamos.

Sæpe in libris confunduntur hæ voces, *parvus* et *prævus*.

LIB. IX. 314.

*junctasque manus patefacta remisit,
Diva potens uteri.*

Quid sibi vult hic *patefacta*? An *Lucina*, quia se visam sensit, vel dolos suos patuisse credidit, consilium deposuit de impediendo partu? Nihil est quod hoc suadeat. Viderat *Diva* sæpe exeuntem et intrantem *Galanthida*, restitit tamen ad aram, sperans quamdiu manus brachiis junctas teneret, *Alcmenen* non parituram. Cum autem audisset præter spem eam peperisse, et rumori crederet, vanum credidit amplius obniti, cum quod impedire conabatur, jam esset effectum. Tunc eam puduit, nil valuisse suas artes nec carmina. Quare legendum videtur *pudefacta*. Et pro hac conje-

Æura facit, quod *Galanthis* dicitur risisse numine decepto, v. 316.

Numine decepto risisse Galanthida fama est.

LIB. IX. 490.

tu me vellem generosior esses.

Quo sensu locum hic habere potest *generosior*? Byblis *Caunum* fratrem deperiens, conqueritur de proximitate generis, unde omnem legitimi matrimonii spem sibi præclusam videbat. Eum vellet ortum alio genere. An autem hoc significare potest *generosior*?

Vel an censenda est velle, ut ille magis quam ipsa amore arderet? Nihil hic incongrui. Vellet certe. Verum an suum vel illius amorem incestum, commode licet appellare *generosum*? Alia vox est quæ orationi ejus apprime conveniret, si faverent codices; nempe, *furiosior*; pro quo etiam facit, quod inf. v. 510, 511. dicit si *Caunus* captus esset suo amore, se fortassis non spreturam ejus furem.

*Si tamen ipse mei captus prius esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori.*

Alia etiam subit conjectura, ad sensum minime inepta, et parum a scriptura lectionis vulgatæ differens; nempe, pro *generosior* legendo *gente remotior*.

vellem tu gente remotior esses.

Sem-

Semper proximitatem generis dolet; statim etiam post hoc votum, conqueritur nunquam fieri posse quod optat, cum eisdem habeant parentes, v. 492.

*At mihi qua male sum, quos tu sortita parentes,
Nil nisi frater eris.*

LIB. IX. 518.

Viderit.

Forte legendum *sic erit*. Byblis diu multumque fluctuaverat, incerta an infano suo amoris prorsus renunciaret, an illum fratri suo aperiret, atque si id faceret, quo modo consilium suum exsequeretur. Tandem apud se constituit amorem suum monstrare per literas, v. 516.

Hæc placet, hæc dubiam vincit sententia mentem.

Jamque sibi videbatur finem imposuisse lætæ inter pudorem et amorem: et se ad scribendum accingebat. Verum cum se in latus erigeret, parum absuit, quin iterum in torum reciderit, et quasi sententiæ suæ eam adhuc pænitere capisset, aliquantisper hæsitabunda cubito innixa est, donec animum, quidquid pudor suadere posset in contrarium, obfirmasset ad propositum suum sine ulteriori cunctatione prosequendum. An non igitur bene convenit, *sic erit*? quumque ita firmiter statuisset, *insanos, inquit, fateamur amores.*

LIB. IX. 618.

capta expugnare secundum est.

Dura locutio *expugnare capta*. Vide an non legendum *capto*. Vellem quidem non capissem, sed siquidem capi, proximum est, quidquid obstabit, superare.

LIB. X. 132.

Velle mori statuit.

Quid est, *statuit velle mori*? Legendum videtur *ille*, vel *ipse* mori statuit, ut infra, quum *Phæbus* causa fuisset mortis *Hyacinthi*.

expalluit aque,

Ac puer ipse Deus.

Illic equidem Poeta bene inducit *Phæbum* optantem una cum *Hyacintho* mori; frustra dixisset eum statuisse mori cum hoc non concedatur Diis, v. 202.

*Atque utinam pro te vitam, tecumque liceret
Reddere; sed quoniam fatali lege tenemur.*

Nihil autem vetabat quo minus *Cyparissus* etiam mori constitueret, non solum optaret.

LIB. X. 503.

At male conceptus sub robore creverat infans,

Quærebatque viam.

Pro *at* legendum videtur *ut*. Cum crevisset infans, et quæreretur quomodo exiret.

Forſan etiam pro *conceptus* reponendum *contentus*. Non jam agitur de generatione, ſed de nativitate infantis. Creverat in eam magnitudinem, ut non amplius contineri poſſet intra arborem.

LIB. X. 630.

Aut quoniam es demens.

Legendum videtur, *eſt ea mens*. Quoniam in ſententia perſtaſ, et nullo modo a propoſito dimoveri poteſ.

LIB. XI. 150.

Nam freta proſpiciens.

Pro *nam* legendum *in*. Non enim adhuc narrationem aggreditur quomodo *Mida* ſtoliditas ipſi iterum nocuerit, ſed ſitum montis, cui *Tmolus* inter *Apollinem* et *Pana* judicaturus, inſidebat, deſcribit. Quare *nam* nequaquam hic locum habere poteſt, ſed montis deſcriptionem orditur,

*In freta proſpiciens, late riget arduus alto
Tmolus in aſcenſu, &c.*

Lib.

LIB. XI. 461.

*Ast juvenes quærente moras Ceyce
reducunt.*

*Ordinibus geminis ad fortia pectora
remos, &c.*

Cum Ceyx *Halkyonem* consilii sui certiore, fecisset, illa omnibus modis conata est eum ab itinere retrahere; ast ille, quanquam impense conjugem diligeret, ejus nec precibus, nec lacrimis ultatenus flecti potuit, ut vel propositos pelagi cursus dimitteret, vel illam in partem periculi adsumeret, v. 445. e contra omnem moram sibi longam professus est, 451. Quomodo ergo jam credamus eum moras quærere, cum in tota narratione, non levissimum appareat animi mutati signum? Dicunt interpretes, eum, quamvis ab itinere se nullo modo dimoveri passus sit, tamen cum jam omnia ad discessum essent parata, præ amore conjugis, alium post alium morandi prætextum quæsisse, exemplo *Tibulli*, qui postquam omnia ad iter essent parata, atque etiam *Deliam* de sua absentia solatus esset, adhuc morandi causas quæsit, *Tibul. lib. I. Ecl. III. 15.*

*Ipse ego solator quum jam mandata dedissem,
Quærebam tardas anxius usque moras.*

Longe

· Longe autem dispar est ratio. *Tibullus* enim semper ostenderat animum ab itinere alienum, et ægre ferebat se a sua *Delia* divelli; *Ceyx* e contra, licet amore flagraret *Halcyones*, discessum suum quantum poterat, urgebat, omnis vel minimæ moræ impatiens, et illam tandem solatus, protinus navem suam armamentis necessariis aptavit, et eduxit in mare, v. 455. nec eum diutius retinere potuit *Halcyone*, quanquam ipsi valedicendo, præ mærore deliquium passa, deciderit in terram. Ullane hic videre licet indicia animi tantisper morari cupidi? Si invitus discessit, cur se statim recepit in navem? Cur non expectavit donec reficeretur *Halcyone*? An credibile est rectorem navis vel nautas, eum reluctantem, a cara sua conjuge abstraxisse, et in puppim conjecisse? Magis verisimile est, illos cum *Halcyonem* in terram collapsam viderent, æquum putasse aliquandiu, donec sibi redderetur, expectare; *Ceycem* vero credentem nunquam quieturum ejus animum, quamdiu ipse juxta restaret, tardantes increpasse, illisque imperasse, ut quamprimum solverent.

Forſan igitur pro *querente* legendum *causante*. Ne quem autem offendat nimia inter has voces diſſimilitudo, non inutilis mutationis ratio reddi poſſe videtur. Primum *causante* interpretatum eſt *querente*: hoc a gloſſa irrepiſit in textum: cum autem metro non convenire viderent, mutatum eſt in *querente*.

Nefcio

Nescio an pro *querente*, magis placebit, quod non longe abest, *queritante*.

LIB. XIII. 896.

*sed sic quoque erat tamen Acis in
amnem.*

Versus.

Forſan, ſic quoque *amans erat Acis*. Etiam poſtquam verſus eſt in amnem, perſiſtit in meo amore. Mutatio orta eſt ex tranſpoſitione *amans erat*, per Librarii incuriam in *erat amans*, quum autem ſic non conſiſteret metrum, *amans* mutatum eſt in *tamen*.

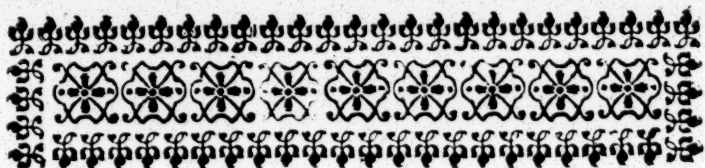
LIB. XIII. 922.

*Nam modo ducebam ducentia retia
pifces.*

Si fatiſ congrue liceret dicere, *retia ducere piſces*, parum veniſte dictum videtur *ducebam ducentia*. Forſan legend. *cingentia*, vel *claudentia*.

Eoca

Loca quædam

LUCANI.

QUUM *Cl. Oudendorpius Lucani* editi-
 onem meditabatur, quæ in illum
 autorem animadverteram, cum illo
 communicavi; ipsi visum est pleraf-
 que meas conjecturas in suos commen-
 tarios inferere, facta etiam sæpius quo
 est in me animo benevolo, honorifica
 nimis mei mentione, adeo ut jamdu-
 dum magna ex parte lucem adspexe-
 rint: nihilominus illas decrevi conje-
 cturis in *Virgilium, Horatium, et Ovi-*
dium, adjicere, ut lectori uno intuitu
 paterent, explicatis plerumque fusius
 rationibus, quibus eas adjuvari puta-
 bam;

bam ; additis etiam nonnullis quæ mihi occurrerunt, postquam prodiisset editio *Oudendorpii*.

LIB. I. v. 85.

*Acta tribus dominis communis,
Roma, nec unquam
In turbam missi feralia fœde-
ra regni.*

Quomodo dixerit *Lucanus*, nulla unquam, ante *Cæsarem*, *Pompeium*, et *Crassum*, fuisse fœdera regni, quum statim doceat, exemplis probari posse ejusmodi fœdera nunquam esse stabilia, et speciatim adducat domesticum illud *Romuli* et *Remi* ?

Grotio placet amici cujusdam emendatio, pro *feralia* *legentis felicia*. Verum si hæc genuina fuisset lectio, nulla data fuisset occasio mutandi, quandoquidem ita sensus sit quam maxime perspicuus. Quid si forsan scripsit *Lucanus*,

nec unquam

In turba nisi quæ feralia fœdera regni ?

In turba nisi facile mutari potuit in, *in turbam missi*, vel forsan *feralia* irrepsit pro *vitalia* : sæpissime mutantur *f* et *v*, ut etiam *r* et *t*. Atque ita legendo, textus optime conveniet cum sequentibus,
ubi

ubi Poeta dicit concordiam brevissimo temporis spatio durasse inter tres istos dominos, v. 98.

Temporis angusti mansit concordia discors.

LIB. II. 27.

*Nec dum est ille dolor, sed jam metus : incubat amens,
Miraturque malum.*

Multum dubito, an *metus* hic locum habere possit : de morte enim intelligenda videntur verba quæ immediate præcedunt ; hanc autem comitantur lacrimæ et gemitus, et præteriit tunc metus. Quare forsan legendum,

Nec tum est ille dolor, gemitus sed, jam incubat amens.

Non nunc ut serpente morbo, dolet tacite, sed se projicit in corpus defuncti, et gemitu cælum implet. Atque ita *Virgilium* imitari videtur, qui dicit *Evandrum* lacrimantem et gementem, procubuisse super corpus *Pallantis*, *Æneid.* XI. 149.

*feretro Pallanta reposto
Procumbit super, atque heret lacrimansque gemenisque.*

Pro gemitus, Librarii scripserunt jam metus. Et mutatio prima inde orta est, quod dura nimis vi-

deretur illa transpositio *gemitus sed*. Hoc tamen, (si nihil aliud obster) nos non multum morari debet, quum sæpe apud Poetas ejusmodi reperiantur constructiones. Exemplo est ille mox citatus locus *Virgilii*, *feretro Pallanta reposto Procumbit super*. Ordo est, *procumbit super Pallanta*. (Forſitan etiam cum locum illum imitaretur *Lucanus*, duram hanc constructionem ad quam metri ratio illum co-gebat, ſibi condonandam exiſtimabat.) Cur enim illi minus quam *Virgilio* ea danda licentia ? Ecce etiam alium inſignem *Virgilii* locum, *Ecl. VI. 19. Injiciunt iſſis ex vincula ſertis*, ubi ordo eſt, *vincula ex ſertis*. Apud *Ovidium*, *Metam. II. 774. vultumque ima ad ſuſpiria duxit*. Ubi tam intricata eſt conſtructio, ut interpretes corruptum judicarent locum, et pro deſperato projecerint, qui tamen ſanus eſt, ſenſu plano, ſi rite ordinentur verba in hunc modum, *ducit ima ſuſpiria ad vultum*.

Sic itaque exemplis excuſari poterit *Lucanus*. Si tamen aliter fieri poſſet, nollem ita ſanari hunc locum ; quamvis quoad ſenſum, fateor illum quem exhibui certum mihi videri. Enarrat autor dolorem matronarum *Romanarum* ob mala belli civilis, qui per varios gradus excreverat ; dicit eas initio tacite doluiſſe, v. 20.

*Tum queſtus tenere ſuos, magnuſque per omnes
Erravit ſine voce dolor.*

poſtea autem auſta calamitatis publicæ opinione, prorupiſſe in querelas acerbiffimas, v. 30.

Atto-

*Attonitæ fudere comas, votisque vocari
Adsuetas crebris feriunt ululatibus aures.*

Hunc matronarum dolorem illustrat exemplo materni luctus : dicit matrem, initio quamvis dolore summo afficiatur, tamen quamdiu ulla spes superest, et *corpora nondum conclamata jacent*, plangens suos cohibere ; ubi autem omnia mortis indicia perspexit, se non amplius continere posse. An crederet quisquam *Lucanum* dixisse eam tunc demum cepisse metuere ? Nonne magis verisimile est, eum illam exhibere plangentem, et aera questibus suis ferientem, præcipue cum aliter dolor ultimus matris non respondebit illi matronarum ?

LIB. II. 254.

nullum furor egit in arma.

Quid sibi vult *Lucanus*, dicendo furorem neminem compulisse in arma ? Initio operis de furore civium queritur, lib. I. 8. Et hujus lib. v. 249. populum appellat *furentem*. Et v. 292. belli amorem appellat *Hesperium furorem*. Quare dicendum potius videtur, omnes furore actos in bellum, quam nullos.

Hic igitur pro *nullum* legendum videtur *illum*. Alios adulteria, alios metus legum, alios fames vel avaritia, vel æs alienum, quosdam nihil horum, *furor* tantum egit in arma.

Quan-

Quantum furor valeat ad homines in bellum impellendos, *Cæsar* docet, *Bel. Gal.* lib. VII. causas recensens quæ *Æduos* impulerunt ad bella capessenda, *impellit*, inquit, *alios avaritia, alios iracundia et temeritas, adjuvat rem proclinatam Convictolitanis, plebemque ad furorem impellit, ut facinore admissa, ad sanitatem reverti pudeat.*

LIB. II. 409.

fractas devolvit in æquora silvas.

Vulgo extat *fractasque evoluit*, pro quo legendum videtur, *fractas qui volvit*; sic enim constructio requirit, quemadmodum de *Aufido* dixit, v. 407. *qui verberat undas Adriacas*; ubi *qui* non potest abesse, non solum metri causa, sed etiam ut oratio reddatur integra. Sic etiam fluvios recensens ad dextram *Apennini* montis, postquam plures nominasset simpliciter, quiddam speciale adjecturus de *Macra*, hoc relativo utitur, v. 426.

*nullasque vado qui Macra moratus
Alnos. Vicinæ prorumpit in æquora lunæ.*

Pro *volvit* autem facit ille *Virgilii* locus, *Æneid.* VI. 659. quem *Lucanus* videtur imitatus.

Pluvius Eridani per silvam volvitur amnis.

Lib.

LIB. II. 416.

*Non minor hic Nilo, si non per plana
jacentis*

*Ægypti, Libycas Nilus stagnaret
barenas.*

*Non minor hic Histro, nisi quod dum
permeat orbem*

*Hister, casuros in quælibet æquora
fontes*

*Accipit, et Scythicas exit non solus
in undas.*

Locus intricatissimus; quique, ut vulgo circumfer-
tur, innumeris premitur difficultatibus, ad quas
mirum interpretes non attendisse.

Addisonus in suo itinere *Italico*, illum taxat, tan-
quam maxime ridiculum et ineptum. Secundum
Scaligerum, (inquit) verba hæc significant *Erida-
num* majorem fore *Nilo* vel *Danubio*, nisi *Nilus*, vel
Danubius, majores essent *Eridano*. *Scaligeri* censu-
ræ suam insuper adjicit in hunc modum: eo ma-
gis inepta et absurda est hæc *Lucani* de *Eridano* no-
ta, quod ipsissima illa ratio quam reddit, cur *Hi-
ster* major sit *Eridano*, unica est cur *Eridanus* in il-
lam, qua est, excreverit magnitudinem, antequam
influat in sinum *Adriaticum*; nempe, quia in suo
cursu,

curfu, plures accipit fluvios per *Hesperiam* manantes, quos secum una defert in mare. Quia etiam adhuc major apparebit *Lucani* oscitantia, si rationes egregias notare velimus, quibus evincere conatur *Eridanum Nilo* vel *Histro* esse minorem, non quia hi fluvii majorem aquarum copiam intra suos alveos continent, sed quia magnam aquarum partem in suo itinere perdunt, Nilus, nempe, suarum in arenis *Libycis*, et *Hister*, non omnes fluvios quos recepit, secum defert in pontum *Euxinum*, sed eorum partem alibi relinquit.

Equidem, si hæc genuina esset *Lucani* scriptura, merito ridendus esset. At cur non credamus potius vitiatum esse textum? maxime, cum levi mutatione restitui posse videatur, ita ut Poeta sibi constet, et probe cum sensu communi consentiat, nimirum legendo,

*Non minor hoc Nilus, si non per plana jacentis
Ægypti, Libycas Nilus stagnaret harenas.*

*Non minor hoc Hister, nisi quod dum permeat
orbem*

*Hister, casuros in qualibet aquora fontes
Accipit, et Scythicas non solas exit in undas.*

Vel aliter, legendo (quod eodem redit)

At minor hic Nilo, si non per plana, &c.

At minor hic Histro, nisi quod, &c.

Juxta

Juxta hanc emendationem evanescit omnis illa obscura inconcinnitas quam immerito tribuunt *Lucano*, sententiam suam de magnitudine *Eridani* tueretur; simul fatetur *Nilum* vel *Histrum* illo non minores fore, dummodo omnes aquas quas semel exceperant, retinerent, et secum ad mare usque deferrent; nempe, nisi *Nilus* magnam suarum partem relinqueret in arenis *Libycis*, et *Hister* partem fontium quos acceperat, in diversa æquora immitteret, non omnes secum ferens in *pontum Euxinum*. Hanc de *Histro* interpretationem confirmat *Cl. Oudendorpius* nota, quæ sic se habet, in qualibet æquora casuros fontes, accipere dicit *Histrum* *Lucanus*, quia veteres crediderunt *Histrum* alibi exire quam in *pontum Euxinum*. Vide *Voss.* ad *Metam.* lib. II. cap. 2. Quo loco ille, cum alia flumina in idem exeant mare, solus fere *Danubius* vel *Ister*, in diversa maria, diversis et contrariis exire capitibus credebatur, nempe, in *pontum Euxinum*, et in mare *Adriaticum*.

Nolim pro certo affirmare, me ipsam *Lucanæ* scripturam assecutum, saltem talem mihi videor exhibuisse, quæ ducat ad ejus sensum, et cum reliqua narratione cohæreat.

LIB. III. 571.

* *multique perempti,*
In ratibus cecidere suis.

LECTIO hæc menti autoris repugnat, quod *Grotius* animadvertens, *multique* mutavit in *nullique*, quod forsan nimis esset generale. Vide an mendum lateat in voce *in*, quæ irrepere potuit pro *non*. Multi cecidere non suis, sed hostium navibus, vel in mare.

LIB. III. 282.

*Longaque Sarmatici solvens jejunia
belli*

Massagetes quo fugit equo.

Si illud solum dixisset, *Massagetes* premente fame in bello se nutrire equis; nihil hic novi quum hoc faciant etiam alii milites quicunque. Verisimile est eum voluisse indicare morem aliquem illis peculiarem.

Quomodo populi *Scythici* equis se nutrierint, ostendit *Virgilius*, Georg. III. 461. ubi dicit *Bisaltas* et *Gelonos*, quando se recipiunt in *Rhodopen*, aut deserta *Getarum*, lac concretum potare cum sanguine equino. Idem de *Concanis* dicit *Horatius*, 3 Carm. IV. 34.

Et letum equino sanguine Concanum.

Morem hunc apud *Massagetes* prævaluisse, agnoscunt omnes hujus autoris interpretes, quod tamen nisi aliter innotesceret, ex his textus verbis colligi non posset, quum dicatur solummodo eos famem solve-

solvere equo, quod pronum esset intelligere fieri carnem equinam manducando. *Claudianus* de illis loquens, dicit aperte eos sanguinem equorum potasse. In *Ruffin.* I. 311.

*Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes.*

Credibile igitur est *Lucanum* hic clarius locutum ; forsan scripsit *quem fugit*, quod *Librarii* mutarunt in *quo fugit*.

Eo magis probabile est illum ita scripsisse, quoniam loquitur de modo quo famem longam tolerant in bello, non tantum cum fugerent e pugna.

LIB. III. 457.

*hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum caussa repserè la-
tenti.*

Forfan legend. *fixæ sunt robore terræ.* Nulla hic opus est *Hypallage*.

LIB. V. 137.

*fatigue sat est arcana futuri,
Carminè longævæ vobis commissæ Sy-
billæ.*

Marklandus in epistola critica dicit hoc *fat est*, tam a sensu quam Latinitate abesse, et contendit legendum, *fatique patent arcana futuri*. Credebam potius reponendum, *fati quum sint arcana*, &c. At neque hanc emendationem probat *Oudendorpius*, qui mihi certe nunquam est iniquus. Quare pro ea contendere nolim, præcipue cum mihi nunc videatur vulgata lectio nec sensui, nec constructioni repugnare. Ita nimirum Diis visum *fat esse*, arcana futuri *fati* vobis commissa carmine longævæ *Sybilla*.

LIB. V. 176.

*nec tantum prodere vati,
Quantum scire, licet.*

In hæc verba Scholiastes, *plus enim novit quam Appius expetit ut loquatur*; quasi per *Appium* stetit, quo minus plura non protulisset. Immo, quum vati objectum esset quicquid per secula futurum erat, *Phæbus* illi frenos injecit, ne alia quam quæ *Appium* spectarent, quæque tunc proferre conveniebat, effutiret, v. 197.

Cætera subrepsit, faucesque obstruxit Apollo.

Et ne unquam in posterum animus illi foret ea quæ viderat prodere, v. 221.

*Immisit Stygiam Pœan in viscera Lethen,
Quæ raperet secreta Deum, &c.*

LIB. V. 191.

*anbelo clara meatu
Murmura.*

Clara, non bene convenire videtur, nec cum *murmura*, nec cum *anbelo meatu*. Forſan ſcriptum fuit *rauca*, vel quod proxime accedit ad vulgatam *elata*, vel *eliſa*, vel *fracſta*, ut ap. *Sil. Ital.* I. 537.

*niſuque eliſus anbelo
Auditur gemitus, fracſtumque in caſſide murmur.*

LIB. V. 279.

non animo galeam fugiente ferire.

Vix ullum ſenſum commodum ex his verbis eliciunt interpretes; neſcio an melius ſe expedirent legendo *perire*, liceat perire anima non (id eſt nondum) fugiente galeam, id eſt, antequam tædeat nos militiæ præſenio. Hunc ſenſum firmare, vel exigere videntur, quæ ſequuntur, v. 282.

*liceat morbis finire ſenectam,
Sit præter gladios aliquod ſub Cæſare fatum.*

LIB. V. 371.

*Nil magis adſuetas ſcleri quam per-
dere mentes,
Atque perire timet.*

Locus hic, ut vulgo legitur, admodum obscurus est, sed levi mutatione fit perspicuus, nempe; pro *quam*, legendo *jam*. Cæsar, orta in castris atroci seditione, metuebat ne milites veterani se deferrent; imo nec vitam sibi ab iis tutam putabat. Cum autem, præter spem, vidisset patientiam militum, autoribus seditionis ad supplicium ductis, et sine ullo negotio procumbentibus, collaque gladio præbentibus, aliisque quibus imperatum erat eos ferire, sine mora parentibus, ita ut subito ad officium rediret exercitus; jam non amplius vitæ suæ timet, aut ne novum tyronum exercitum conscribere cogatur, sed lætus videt sibi restitutos milites veteranos, illos magis assuetos sceleri. Dicit autem *Lucanus*, *magis adsuetos sceleri*, ut *Propert.* lib. I. El. IV. 4. *magis adsuetos servitio*: post lectam pacatæ seditionis historiam, quivis expectaret *Lucanum* ita dicturum fuisse.

LIB. V. 442.

Sæva quies pelagi.

Cum spirarent venti, v. 423. dixit, *sævas perdimus undas*. Et urgente tempestate, 568. *aspice sævum quanta paret pelagus*. Et 586. *furori ventorum sævo*. *Ovidius* ventorum rabiem quæ turbat mare quietum, appellat *sævam*, *Metam.* V. 6. An item ubi cessant venti, requies maris apte fatis dici poterit *sæva*? Verum est, quietem hanc pelagi de
qua

qua loquitur *Lucanus*, intempestivam admodum fuisse; nam ultra quod per illam non licuit procedere in itinere, imminebat inde fames classi, et periculum erat ne supervenirent triremes hostium. Quare legendum videtur *scava*, id est, intempestiva.

LIB. V. 455.

Naufragii spes omnis abest.

Ad hæc verba *Beroaldus*, omnis spes naufragii, (quia plus inimicorum irruptionem, quam tempestatis periculum timebant, videbantur naufragium sperare) abit, scilicet, ab eis, cœlo, id est, aere, et freto languente, id est, quieto.

Quis sibi persuaserit *Casarianos*, ne vel ab hoste caperentur, vel fame perirent, sperasse aut optasse naufragium? Placebat equidem procellam potius experiri, quam a mari stagnante detineri, v. 451.

*fluctus, nimiasque precari
Ventorum vires, dum se torpentibus undæ
Excutiat signis, et sit mare.*

Ecce summam votorum *Casaris*: quæ Poeta dicit fuisse irrita, quia nusquam comparebant nubes, sed languebat mare, adeo ut nulla jam spes esset navigandi. Quis dubitabit quin ita dicturus fuisset, si verba ipsi occurrissent carmini accommodata? Apud sequioris ævi autores sæpe usurpatur *navigi-*

vigium pro *navigatione*, ut videre est apud Gronovium Observat. Ecclesiast. cap. 25. Ita quoque *Lucanum* hac voce usum non ausim affirmare. Saltem ita optime constaret sensus.

LIB. V. 576.

ne longe nimium sit proxima tellus.

Forſan legendum *ni*. Ita optime notabitur timor nautæ, et ſummum, in quo verſabantur, periculum. Repetamus littora, quanquam ita vexata ſit navis, ut metuam, an procellis reſiſtere poſſit, quouſque vel proximam terram poſſimus attingere.

LIB. V. 618.

*alioque ex orbe voluti,
A magno venere mari.*

In nonnullis Codd. pro *ex orbe* legitur *en orbe*: unde conjiciebam forte legendum *alio quin*, nimirum hoc ſenſu, non tam validi ſurrexerunt fluctus ex uno littore, quin aliis ex adverſo venientibus repellerentur, quod optime conveniet cum iis quæ dixit de ventis ſup. v. 610.

*cunctos ſolita de parte vuentes,
Defendiſſe ſuas violento turbine terras.*

Si

Si autem intelligendum de fluctibus ex oceano irruentibus in mare *Mediterraneum*, pro alioque, videtur legendum *alio qui*.

LIB. V. 660.

fat magna peregi.

Cum jam imminere videretur naufragium, et crederet sibi pereundum in aquis, *Cæsar* se solatur, quod multa præclara, qualia vix unquam quisquam alius, quæque illi æternam famam paritura erant, peregisset. Hæc quidem aliis *fat magna* videri possent: dubito tamen, an *Lucanus* dicere voluerit *Cæsarem* his contentum, de quo dixit, III. 50. nullam illi fortunam suffecisse; et lib. 2. cum rapidum ejus successum describeret, dicit, v. 653. *sufficerent aliis*, &c. sed (v. 566.)

*Cæsar in omnia præceps,
Nil actum credens quum quid superesset agendum.*

Dolebat certe immatura (quam expectabat) morte ingentes quos animo conceperat actus, abruptos: adeo gloriæ cupidi sunt quorundam animi, ut nunquam satiari possint. *Alexander Magnus*, cum ejus milites crederent illum contentum rebus quas gessisset, debuisse redire in *Macedoniam*, ipse qui multo majora adhuc sibi proposuerat, quum præfectos copiarum in prætorium contraxisset, obortis lachri-

mis, ex medio gloriæ spatio se revocari conquestus est, *Quint. Curt.* lib. VI. 2. versus fin.

Quare hic pro *sat* magna, forsan legendum *at*. Vox immediate præcedens finita in *s*, occasionem præbere potuit errori.

LIB. V. 673.

*nec rursus ab alto
Aggere dejecit pelagi.*

Forsan legendum *pelago*, id est, in pelagus: navis vi tempestatis jactata, hucusque nunc quasi in astra tollebatur, statim in imum maris decidebat, sup. 639. et seqq. Jam vero non recidit in pelagus, sed conjecta est in terram: non amplius dejecta est in mare, sed ejecta in terram. Dixit autem *pelago* pro in *pelagus*, ut lib. VI. 346. *dant aditus pelago*, id est, ad pelagus. Et v. 362. *Ionio fuit inde mari*, id est, in mare *Ionium*. Et *Virg. Æn.* V. 451. *It clamor cælo*, id est, in cælum.

LIB. V. 709.

*Sed nox sæva modum venti, velique
tenorem
Eripuit nautis.*

Non video quem sensum commodum hic habere possit *sæva*, non enim videtur nox tempestuosa fuisse (ut interpretatur *Ascensius*) sed potius tranquilla,

quilla, vix ullo spirante vento : dicit enim, postero die, cum diluculo exortum paulo fortiozem, v. 718. qui ad naves impellendas sufficebat.

*Cum primum redeunte die violentior ær
Puppibus incubuit.*

Sulpitius ita intellexit, noctem eripuisse modum venti, id est, mensuram, quia cessavit. Reponendum videtur *sera*, quemadmodum *Virg. Georg. I. 461. vesper serus.* Et *Ovid. I Trist. II. 28.*

Nunc Zephyrus sero vespere missus adest.

LIB. VI. 144.

*castrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes : ibi sanguine multe
Promotus.*

Interpretes vulgo exponunt hæc verba, ante bellum *Gallicum* merebat ut miles gregarius. Imo dicit Poeta, eum in bello *Gallico* meruisse ut militem gregarium, et ibi propter singularem virtutem factum centurionem. *Ante* hic non est præpositio, sed adverbium, et significat *antea* vel prius, ut sæpissime apud autores, *Virg. Æneid. IX. 591.*

Ante, feras solitus terrere fugaces.

Et v. 647.

Anchisæ armiger ante fuit.

Excidit *in* ante gentes ; quod si reponatur, constabit sensus, ita nimirum legendo,

castrorum in plebe merebat
Ante, feras Rhodani in gentes.

LIB. VII. 28.

Unde pares somnos populis, noctem-
que beatam ?

O felix, si te, vel sic tua Roma tul-
lisset.

Hunc locum interpretatur *Grotius*, utinam populo *Romano* similis somnus contingeret, et sicut tu illum, ita ille te vicissim, vel hoc saltem modo aspiceret. Nunquam libens a magno *Grotio* dissentio, nequeo tamen a meipso impetrare, ut hic illi assentiam. *Lucanus* absolverat blandum Magni somnium, et transierat ad scenam tristiore, eventus, nempe, infelices diei insequentis: præteriit locus optandi populo qualia contigerant *Pompeio*. Dicit quidem felicem futuram fuisse *Romam*, si vel sic illum vidisset, hoc autem non intelligendum, quomodo ipse populum viderat in somnio, sibi plaudentem in theatro, sed si ipsum vidisset etiam post miseram suorum stragem. Ita autem accipiendum patet ex v. 37. et seq.

Te mixto flectet luctu juvenisque senexque, &c.

Post

Post fufum exercitum, fe invicem femel amplexi
fuiffent, et mutuum amorem teftati efferent.

Alius igitur quærendus fufus horum verborum.
Videamus an clarior fiat, fi cum præcedentibus
conjungantur, et legantur fine interrogatione.

*Craftina dira quies, et imagine mœfta diurna,
Undique funeftas acies feret, undique bellum,
Unde pares fomnos populis, noctemque beatam.*

Oudendorpius notat Cod. R. pr. pro pares habere
paras.

Secundum hanc diftinctionem fufus erit, infe-
quente nocte non tibi licebit quiete dormire, quan-
doquidem femper tibi occurrent in fomnis ftrages
tuorum militum, qui interierunt in bello, quod exi-
tio fuit totis gentibus et populis. Hanc interpreta-
tionem firmare videntur verba Pompeii, v. 89.

*Intolveat populos una fortuna ruina,
Sitque hominum magnæ lux ifta noviffima parti.*

Et v. 114.

quantumque malorum

In populos lux ifta feret ! quot regna jacebant !

Et v. 233.

Eripe victori gentes.

Et inf. v. 345.

unaque gentes

Hora trahit.

Et

Et VII. 634.

Per populos hic Roma perit.

Ideo autem noctem dixerit beatam, quoniam sublati sunt ante libertatem everfam, quo nomine Domitio plaudit, quod *salva libertate perit*, infra v. 602. Cum Pompeius milites suos animaret ad pugnam, *Romani* ipsis repræsentat domini metuentem, v. 373. et populum futurum, qui liber vult nasci et mori, 374. quin etiam, nisi vincat, sibi feni servitutem obeundam. His auditis, dicit milites se hilares morti obtulisse, v. 302.

tam mæsta locuti

*Voce ducis flagrant animi, Romanaque virtus
Erigitur, placuitque mori, si vera timeret.*

Felicem prædicat Poeta Pompeium, quod non diu prælio superfuerit, IX. 208.

O felix, cui summa dies fuit obvia victo.

Et ipse cum eum percussisset Achilles, non (inquit) sum morte miser, VIII. 632.

Non solum Philosophi mortem numerant inter maxima humana bona. In eandem sententiam plurima dicunt Poetæ, Virg. Æneid. I. 98.

O terque quaterque beati

*Queis ante ora patrum, Trojæ sub mœnibus altis,
Contigit oppetere.*

Priæ

priamus post iusta peracta iis qui pro patria fortiter pugnaverant, vetuit ne quisquam eorum sortem lurgeret, *Hom. Iliad. VII.* Vide *Lucan. IX. 211. VIII. 395. IV. 59.* *Florus*, qui ubique *Lucanum* describit, felicem utcumque in malis *Pompeium*, si eadem ipsum, quæ exercitum ejus fortuna traxisset, &c. *Flor. lib. IV. cap. 2.* Vide *Ovid. Metam. VII. 582.*

LIB. VII. 310.

fodientem viscera cernet
Me mea, qui nondum victo respexe-
rit hoste.

Ex his verbis difficile est sensum idoneum elicere; si autem (levi mutatione) leg. *nudum victore aspexerit hoste*, perspicuus erit. Qui me viderit nudum, id est, militibus meis destitutum, sive cæsi fuerint, sive versi in fugam. *Lib. II. 472. nudatam deferis arcem.* *Herodianus* de *Macrino* loquens, dicit eum, cum animadverteret milites suos ad *Antoninum* transfugere, metuisse ne copiis suis prorsus nudatus captivus fieret; *παντάπασι γυμνωθεὶς τῆς δυνάμεως*, *Herodian. lib. II. cap. 4.* *Ovidius* quoque docet quam apte ille qui militibus destituitur, dici potest nudus, *Amor. II. 37.*

His tibi militibus superas hominesque Deosque,
Hec tibi si demas commoda, nudus erit.

Lib.

LIB. VII. 325.

*Ignoti jugulum, tanquam scelus, im-
putet, hostis.*

Plerique interpretes credunt *Cæsarem* milites suos his verbis hortari, hostes quoscunque fortiter adoriri, certos gratum sibi fore, si ignotum aut vilem tantum occiderent, non minus quam si parentes vel cognatos. Hunc sensum probe putant *Lucanus* congruere, qui invidiose semper contra *Cæsarem* ut truculentum invehitur.

Nescio quo fato ego frustra laborarim, ut idem cum illis sentiam. Rationes quæ me impediunt, exhibebo, et lectoris judicio permittam.

Quamvis *Cæsari* ab omnibus impûtetur dominii et regni effrena libido, non tamen vulgo crudelitatis causa male audit; e contra, propter lenitatem a plerisque laudatur: ipse saltem clementiæ nomine se orbi commendare voluit. Utut aliter de illo senserit *Lucanus*, tamen ubi non suam de eo opinionem profert, sed *Cæsarem* ipsum inducit loquentem, minime probabile videtur eum illi orationem daturum, qua milites ad crudelia quæque impelleret, illisque persuasum vellet quanto sceleratiora patrarent, tanto magis sibi placituros. Non adeo decori ignarus est *Lucanus*. Immo, si ad orationem *Cæsaris* attendamus, animos sibi conciliare studet, lenitatem jactando, victoriæ renuntiat,

si ad arma, nisi coactus confugerit, et nisi paratus sit omnibus victis ignoscere. An ille qui credi vult se non putare hostes scelestos, quoniam arma contra eum tulerunt, ut cernere est v. 314. et qui vetat quenquam occidere postquam desit pugnare, sed omnes qui fugerint habendos esse vult pro civibus, ut v. 319. isne suos hortabitur ad parricidia, et scelera atrocissima sibi dicet maxime placitura?

Verum quidem est eum milites suos animare in omnes quamdiu perstant in acie, et etiam hortari ne ulla imagine pietatis moveantur versus parentes et cognatos adhuc pugnantes; ideo jubet facies ferire, non quia eos vellet esse impios, sed ut reliqua ostendit oratio, (quod quivis facile sibi persuaserit) ut post turbatos vultus neminem dignoscerent, nec scirent an cognatos, an alios occiderent, et ita a se parricidii crimen amoliri possent, et scelus saltem, dissimulare, se excusando quasi hostem (quod semper licitum) sibi ignotum occidissent. Ita etiam eos fecisse dicit Poeta infra a v. 626. quia durum videretur nota fratrum cadavera spoliare, ideo illorum capita abscissa projecisse, et parentum ora lacerasse, ut persuaderent omnibus hunc non esse patrem, contra quem non possent esse tam impii.

Quare legendum forsan,

Ignoti, occultum tanquam scelus, imputet hostis.

Videtur respicere ad ea quæ dixerat supra lib. V. a v. 249. de monstrosa *Pompejanorum* barbarie qui parricidio gloriabantur, et capita parentum ad

T

duces

duces derulerunt, ne tanti facinoris gloria ipsis periret, *velut occultum pereat scelus*, v. 252. Qua occasione *Cæsaris* clementiam et humanitatem laudat, qui Deos reveritus noluit ita favire in adversariorum milites.

Nunc quoque fatetur *Cæsarem* in hoc ab illis discrepasse, quod, quamvis necesse judicaverit milites suos animare ad fortiter pugnandum contra hostes quoscunque, etiam cognatos, ne intempestiva pietate victoria impediretur, simul tamen ne illis impietas placere videretur, rationem excogitavit, qua parentes ab aliis non dignoscerent, ita ut si ipsis accideret illos cedere, scelus ignorantia quodammodo possent excusare, se hostem ignotum interfecisse.

LIB. VII. 416.

dum munera longi
Explicat eripiens ævi, populosque, du-
cesque
Constituit campis.

Vide an non concinnior erit constructio, legendo *explicita*. Dum fortuna quicquid per longum tempus contulerat, expositum hic auferens, &c.

Lib.

LIB. VII. 553.

*Nullaque, tantorum discat, me vate
malorum*

*Quam multum bellis liceat civilibus,
etas.*

An recte dicas, *me vate malorum*? Si autem construendum, discat me vate, quam multum, &c., parum venuste dictum videtur, *quam multum tantorum malorum*.

Forfan scriptum fuit,

*Nullaque ventura addiscat me vate, malorum
Quam multum bellis liceat civilibus, etas.*

Primum pro *addiscat* Librarii scripserunt *discat*, hinc irrepsit, metri causa, *tantorum* pro *ventura*.

LIB. VII. 672.

supraque ducem procumberet orbis.

Forfan legend. *orbis* patre, quasi interemto: Pompeium appellat diserte parentem Romæ, VIII. 732.

Ut Romana suum gestent pia colla parentem.

LIB. VII. 692.

Pharioque a gurgite clades.

Quam cladem hic intelligit *Lucanus*? Quidam referunt ad cædem *Ptolomæi*: inepte admodum, cum de cladibus *Romanorum* loquatur. Non minus ridiculum est de *Pompeii* cæde intelligere; quum Poeta de iis agat, quorum mors imputari non debeat *Pompeio*. At neque accipi potest de bello *Alexandrino*, quod non erat pars belli civilis. Mendum inesse videtur; vera autem lectio *Flori* ope forsan poterit restitui. Ille, lib. IV. cap. 2. calamitates recensens quæ pugnam *Pharsalicam* insectæ sunt, eadem pene narrat quæ *Lucanus*, nisi quod nullam mentionem facit cladis in *Phario* gurgite; sed ejus loco meminit cladis sævissimæ quæ accidit *Varo* in ipso ostio *Oceani*. (Ecce illius verba) quasi non esset dimicatum, sic arma rursus et partes; quantoque *Africa* supra *Thessaliam*, tanto *Africam* superabat *Hispania*, nusquam atrocius, nec tam ancipiti *Marte* concursum est. Primum in ipso ostio *Oceani*, *Varus* *Didius*que legati confluxere, sed acrius fuit cum ipso mari, quam inter se navibus bellum, siquidem velut furorem civicum castigaret *Oceanus*, utramque classem naufragio cecidit, &c. Verisimile igitur est *Lucanum* eandem cladem designasse quam *Florus*, sed locum hunc ab interpolatoribus, quibus non ita nota esset *Vari* historia, corruptum fuisse, et *Varique* mutatum esse in *Pharioque*. In quem etiam errorem eos induxit locus auctoris, huic non adeo dissimilis, lib. 6. 306.

*Non Uticæ Libye clades, Hispania Munda
Fleſſet, et infando pollutus ſanguine Nilus,
Nobilis Phario geſtaſſet rege cadaver.*

Verum illic omnia ſunt plana et certa, inter mala, quæ dicit præveniri potuiſſe, ſi *Pompeius* victoria ſua in *Cæſarem* uſus fuiſſet, ponit cædem nefandam *Pompeii*; quæ tamen hic nullatenus locum habere poteſt, ubi Poeta de iis cladibus quæ pugnam *Pharſalicam* ſecutæ ſunt, et acciderunt poſt *Pompeii* mortem, ideoque illi nullo jure imputari potuerunt,

LIB. VII. 735.

*Non veritus grave ne feſſis, ac Marte
ſubaſtis
Hoc foret imperium.*

Interpretes putant hæc dici tantum de militibus *Cæſaris*, plerique vero non placet, quod victores dicuntur *Marte ſubaſti*. At vide an hoc non poſſit intelligi de victis, qui proprie dicuntur *Marte ſubaſti*, ut *Pompeius*, lib. VIII. 144. Non dubitavit *Cæſar* quin imperium hoc gratum foret ſuis, utpote feſſis, nec minus victis, cum viderent eum non ultra inſtare victoriæ.

LIB. VIII. 25.

*Atque lauriferæ damnat Sullana ju-
ventæ.*

An quia *Pompeius* tempore *Syllæ* rem tam præclare gessit, ut triumphos mereretur, ideo ejus acta proprie dicantur *Sullana*? Si faverent Codd. non dubitarem reponere *Sulla damnata*, vel *Sulla damnante*.

LIB. VIII. 150.

*Pompeiumque minus, cujus fortuna
dolorem*

Moverat, ast illam, &c.

Lucanus sup. v. 110. et seq. propensissimam in *Pompeium* voluntatem prædicaverat; mihi quidem videretur contra rationem decori facturus si quidquam diceret, quod eos non maxime sollicitos pro ejus discessu fuisse, testaretur, quamvis supra modum contristarentur caussa *Corneliæ*, quam diu tanquam civem apud se vidissent.

Forſan legendum *magis pro minus*, et in hunc modum distinguendus locus.

*Pompeiumque, magis cujus fortuna dolorem
Moverat.*

Populus ingemuit cum videret discedentem *Pompeium*, cujus fortuna adverſa moverat, vel auxerat ipsis dolorem; *ast illam, &c.* Textus a ſciolis corruptus eſt, qui verba hunc in modum conſtruebant; *populus Pompeium magis ingemuit, quaſi dictum eſſet*

esset cives magis doluisse propter discessum *Pompeii* quam *Cornelia*, quod tamen perspiciebant alienum a mente *Lucani*.

LIB. VIII. 714.

Ne jaceat nullo, vel ne meliore sepulchro.

Legend. forsan, vel *dum* meliore, v. 767. *Cordus* pollicetur. Vide inf. v. 335. et seqq.

fortuna recursus

*Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres.*

LIB. VIII. 767.

exiguam quantum potes accipe flammam.

Cordus excusat vilitatem muneris, dicit tamen se rogum, prout ferebat locus, extruxisse. Forsan pro *potes* reponendum *potis*, ut apud *Virg. Æneid. III. 361.*

Nec potis Ionios fluctus equare natando.

LIB. IX. 500.

*conspecta est parva maligna
Unda procul vena.*

Forsan

An quia *Pompeius* tempore *Syllæ* rem tam præclare gessit, ut triumphos mereretur, ideo ejus acta proprie dicantur *Sullana*? Si faverent Codd. non dubitarem reponere *Sullæ damnata*, vel *Sulla damnante*.

LIB. VIII. 150.

*Pompeiumque minus, cujus fortuna
dolorem*

Moverat, ast illam, &c.

Lucanus sup. v. 110. et seq. propensissimam in *Pompeium* voluntatem prædicaverat; mihi quidem videretur contra rationem decori facturus si quidquam diceret, quod eos non maxime sollicitos pro ejus discessu fuisse, testaretur, quamvis supra modum contristarentur causa *Corneliæ*, quam diu tanquam civem apud se vidissent.

Forſan legendum *magis pro minus*, et in hunc modum distinguendus locus.

*Pompeiumque, magis cujus fortuna dolorem
Moverat.*

Populus ingemuit cum videret discedentem *Pompeium*, cujus fortuna adversa moverat, vel auxerat ipsis dolorem; *ast illam, &c.* Textus a ſciolis corruptus est, qui verba hunc in modum construebant; *populus Pompeium magis ingemuit, quasi dictum
esset*

esset cives magis doluisse propter discessum *Pompeii* quam *Cornelia*, quod tamen perspiciebant alienum a mente *Lucani*.

LIB. VIII. 714.

Ne jaceat nullo, vel ne meliore sepulchro.

Legend. forsan, vel *dum* meliore, v. 767. *Cordus* pollicetur. Vide inf. v. 335. et seqq.

fortuna recursus

*Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres.*

LIB. VIII. 767.

exiguam quantum potes accipe flammam.

Cordus excusat vilitatem muneris, dicit tamen se rogum, prout ferebat locus, extruxisse. Forsan pro *potes* reponendum *potis*, ut apud *Virg.* *Æneid.* III. 361.

Nec potis Ionios fluctus equare natando.

LIB. IX. 500.

*conspecta est parva maligna
Unda procul vena.*

Forsan

Forſan *malignæ venæ.*

LIB. IX. 568.

An ſit vita nihil, ſed longa ? An differat ætas ?

Grotius reſoluit, *ſed longam differat ætas.* Forſan *an ſit vita nihil, ſit longa,* id eſt, an pro nihilo habenda ſit vita, quamvis ſit longiſſima ?

LIB. IX. 592.

Indiga cogatur latices potare juventus.

Forſan *conatur,* ad ſitim ſedandam quiſque irruit, et ſocium prætereire ſtudet, *Cato* vero expectat dum vel lixæ biberint.

LIB. IX. 774.

*quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras.*

Ea eſt huius veneni de quo loquitur *Lucanus*, natura, ut corpus illo infectum totum liquatur, nec tamen unquam in terram effluat humor, ſed intus decoquatur ; quomodo igitur dicet debere effluere in terram ? Valde ſuſpicor textum corruptum, forſan legend. *deſit*, totum quantum de corpore deſicit, non cadit in terram.

Lib.

LIB. IX. 777.

*Vincula nervorum, et laterum textu-
ra, cavumque*

*Pectus, et abstrusum fibris vitalibus
omne*

Quidquid homo est, aperit pestis.

Nequaquam hic procedit constructio, pestis aperit textura laterum. In quibusd. pro textura extat *contexta*. Quid si leg. *tunc exta*, et distinguas,

*Vincula nervorum et laterum, tunc exta cavum-
que.*

tunc exta primum mutatum est in *contexta*, hoc postea in *textura*.

LIB. X. 28.

*Quem, formæ confisa suæ, Cleopatra
sine ullis*

*Tristis adit lacrimis simulatum comta
dolorem.*

Si dolorem simulare voluit, an non potius adhibendæ quam cohibendæ erant lacrimæ? *Lucano* familiare est dare lacrimas simulanti dolorem: ita lib. v. præced. 1038. de *Cæsare* ad visum *Pompeii* caput.

*lacrimas non sponte cadentes,
Effudit, &c.*

Credibile ergo est hic etiam dedisse *Cleopatram*, quæ in aula educata fuit, ubi ab incunabulis artibus fallendi innutriebantur, inter quas non postremum locum tenent lacrimæ fictæ. Ita de *Ptolemæo Hirtius* loquens, at (inquit) regius animus disciplinis fallacissimis eruditus, ne a gentis suæ moribus degeneraret, flens orare *Casarem* cœpit, ne se dimitteret. Non alia magis quam hac arte capiuntur viri, nec ad ullam lubentius confugiunt puellæ. Prop. III. 23, 26.

Semper ab insidiis Cynthia, flere soles.

Ita *Casarem* verisimile adortam esse *Cleopatram*, formæ suæ et lacrimis fidentem; quare conjiciebam legendum ullo pro ullis, (quemadmodum in editione *Mediolanensi* extare monet *Cl. Oudendorpius*) atque ita fortassis *Lucani* mentem habebimus.

*Quem formæ confisa suæ, Cleopatra sine ullo
Tristis adit, lacrimis simulatum comta dolorem.*

Sine ullo deprecatore *Casarem* adiit, fictis lacrimis simulans dolorem. Aliquamdiu mihi placuit hæc conjectura; nunc tamen fateor tam certam non videri, post visam *Oudendorpii* explicationem: non tamen adhuc eo usque displicet, ut tanquam omnino falsam projicere decreverim, aut pudeat Criticorum judicio permittere. Non semper formæ ob-
stant

stant lacrimæ, ut ille putat; *Ovidius* qui artes amandi penitus cognovit, non ita sensit, puellas dicit discere *lacrimare decenter*, Art. Aman. III. 291.

LIB. X. 160. .

gemmæque capaces

Excepere merum, sed non Mareotidos uvæ

Nobile, sed paucis senium cui contulit annis,

Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.

Dubitabam an satis Latine dictum, sed non *Mareoticum*, sed cui *Meroe* contulit. Exempla tamen similis locutionis apud eundem autorem profert *Cl. Oudendorpius*. Non tamen hoc solum est quod me moverat ut locum putarem corruptum. Cur monet *Lucanus* merum hoc non fuisse *Mareotidos* uvæ, sed quale *Meroe* suppeditat? An quia vilius erat vinum *Mareoticum*? Quasi ulli in mentem veniret, appositum fuisse vinum non melioris notæ. Quin etiam *Virgilius* ubi hujus uvæ meminit, eam censetur laudare, Georg. II. 91. *Columella* quoque lib. III. cap. 2. *Mareoticas* vites numerat inter illas, quæ (ut loquitur) gustum habent probabilem. *Horatius* autem disertè dicit *Cleopatram* vino *Mareotico* usam fuisse, 1 Carm. XXXVII. 14. Quapropter

crediderim *Lucanum* potius dixisse in convivio adhibitum fuisse vinum *Mareoticum*, et *sed non* Librariorum incuria, vel audacia interpolatorum irreplisse pro alia voce; non alia mihi aptior occurrit quam *latum* (quanquam nec hæc omnino placeat) *Virgil. Georg. II. 262. latum vitis genus, et 221. latis intexet vitibus ulmos.* Tanto magis autem probabile videtur *Lucanum* dixisse vinum *Mareoticum* in epulis exhibitum fuisse, quod nullum viderim autorem citatum, ubi *Meroe* vini causa laudetur, ut si ab autoris manu est *Meroe*, hoc tantum censendus erit dicere, vinum illud *Mareoticum* aliquandiu in *Meroe* servatum, nobiliorem saporem contraxisse; hodie certum est vina quædam ex uno loco in alium translata, pro cœli natura, meliorari. Quod probe notum est de vinis in *Madera* nascentibus; hæc enim in *Americam* deportata, et post aliquod temporis spatium relata in *Europam*, reperiuntur multo quam antea nobiliora. Sed nescio an de *Meroe* talis aliqua virtus jactetur. Suspicio mihi incidit, forsan peccatum a Librariis in hac voce, et irreplisse pro *Myrrhis*, quod idem est cum *Myrrha*; hac enim condire solebant vina, ut testatur *Plin. lib. XIV. cap. 15. lautissima apud priscos erant vina Myrrha odore condita.*

LIB. X. 182.

*quis dignior unquam,
Hoc fuit auditu, mundique capacior
hospes ?*

Quam vellem *Cesarem* intelligere, hæc de *Platone*, potius quam de se dicentem, si vel unum interpretem mecum sentientem reperirem ? Fatetur (mea quidem sententia) nullum unquam hospitem qui ingenio superaverit *Platonem* : dicit tamen se etiam mereri, ut ipsum sacra sua doceant, et quæ scitu digna teneant.

LIB. X. 280.

Officiis caret unda suis.

Non est officium *Nili* terras irrigare tempore hiberno, sed contra morem communem fluminum, æstate e suis ripis evagari ad aeris intemperiem moderandam, et terram fertilem reddendam, ut sequitur,

*dare jussus iniquo
Temperiem cælo, mediis æstatibus.*

Et infra v. 238.

*Sic jussit natura parens occurrere Nilum,
Sic opus est mundo.*

Unde

Unde conjicerem forte legend. *officiis* cavet *unda* *suis*, id est, officio suo prospicit, et aquas continet, ut suppetant æstate.

LIB. X. 321.

*ac multo murmure montis,
Spumeus invictis canescit fluctibus a-
mnis.*

Forſan *inveſtis*.

LIB. X. 409.

Ære merent parvo.

Militibus non imputandum, quod illis præbeantur exigua ſtipendia; neque etiam excuſanda eorum crimina, quæ præmii ſpe inducti committunt. Hic eorum ſordidam avaritiam taxat, qui nihil aliud quam nummos cogitant, qui neque patriæ amore, neque gloria inducti militant, ſed operam ſuam plus offerenti promittunt, nec ullum facinus recusant oblato ſcleris pretio: ideo dicit, v. præced. eos *venales habere manus, ibi fas, ubi maxima merces*. Quare pro *parvo* hic reponendum *pravo*, quia pecuniæ amore ad mala sæpe impelluntur homines; ideo dicitur *ſcelerata*, ut et divitiæ improba.

Lib.

LIB. X. 473.

*orator regis pacisque sequester,
Æstimat in numero scelerum ponenda
tuorum.*

Prout vulgo circumferuntur, nullus ex his verbis confici potest sensus idoneus, nec locum (quantum vidi) ita sanavit ullus interpretum, ut aliis satisficiat. Si pro *æstimat* rescribas *victimam at*, integra erit oratio, et sensus perspicuus, orator regis, qui venerat ad conditiones pacis offerendas, cæsus et victima factus est, contra jus gentium, et quidquid est sacrum. Hoc inter alia horrida tua scelera ponendum, quibus te fœdasti *Ægyptus* nocens. Tanto magis huic conjecturæ indulgeo, quod eadem *Cl. Oudendorpio* etiam venerit in mentem.

F I N I S.

